

Mr. sc. Kristian Turkalj

Razgraničenje teritorijalnog mora između Hrvatske i Slovenije u sjevernom Jadranu (Piranski zaljev)

«From the moment States were recognized as having rights over areas of sea – that is to say, for as long as there has been such a thing as the territorial sea – these rights have been based on two principles which have acquired an almost idiomatic force...: the land dominates the sea and it dominates it by the intermediary the coastal front.»

Prosper Weil

SADRŽAJ

<u>I. UVOD</u>	3
<u>II. POVJEST RAZGRANIČENJA TERITORIJALNOG MORA</u>	5
<u>III. POZITIVNA PRAVILA RELEVANTNA ZA RAZGRANIČENJE TERITORIJALNOG MORA</u>	8
A) <u>Članak 2. Konvencije o pravu mora</u>	9
B) <u>Članak 15. Konvencije o pravu mora</u>	10
(a) <u>Sporazum</u>	10
(b) <u>Crta sredine</u>	10
(c) <u>Historijski naslov i posebne okolnosti</u>	12
C) <u>Praksa država</u>	13
D) <u>Presude</u>	16
<u>IV. DEFINIRANJE ZAHTJEVA DVIJU DRŽAVA</u>	20
A. <u>Zahtjevi Slovenije glede razgraničenja teritorijalnog mora</u>	20
E) <u>Zahtjevi Hrvatske u odnosu na razgraničenje</u>	25
<u>V. MEĐUNARODNOPRAVNA ANALIZA</u>	26
A) <u>Analiza zahtjeva za suverenost nad cijelim zaljevom</u>	26
B) <u>Analiza zahtjeva za uspostavom teritorijalnog koridora</u>	26
C) <u>Analiza iznesene pravne argumentacije</u>	27
(a) <u>Historijski naslov</u>	27
(b) <u>Posebne okolnosti iz članka 15. Konvencije o pravu mora</u>	30
(c) <u>Značenje ribarskih prava za razgraničenje na moru</u>	30
(d) <u>“Utī possidetis iuris”</u>	32
(e) <u>Država u nepovoljnom geografskom položaju</u>	34
(f) <u>Sloboda ribolova i sloboda plovidbe</u>	35
<u>VI. ZAKLJUČAK</u>	36

I. UVOD

Interes za ovo pitanje potaknulo je stjecanje nezavisnosti Republike Hrvatske i Republike Slovenije te s tim u vezi javljanje potrebe za uređivanje međusobnih granica. Dok su kopnene granice između republika u bivšoj SFRJ bile uređene, republičke granice na moru nikada nisu bile povučene. Dakle, dvije novonastale države trebale su se razgraničiti na moru. Pregovori o graničnim pitanjima započeli su ubrzo nakon osamostaljenja Hrvatske i Slovenije 25. lipnja 1991. godine. U dosadašnjim pregovorima države su postigle suglasnost da niti jedna od njih nema prema drugoj teritorijalnih pretenzija, da je osnova za utvrđivanje granice na kopnu stanje granica između bivših republika SFRJ na dan 25. lipnja 1991, da granice na moru između bivših republika nisu bile utvrđene, te da se one moraju povući u skladu s međunarodnim pravom. No, države su u svojim dokumentima izrazile vrlo oprečne stavove o tome kako se povlače granice na moru u skladu s međunarodnim pravom. Pitanje razgraničenja je u suštini pravno pitanje, a sastoji se u primjeni i ustanovljavanju mjerodavnih pravila međunarodnog prava na konkretan slučaj. Za primjenu pravila međunarodnog prava na konkretni slučaj potrebna je ne samo analiza mjerodavnih pravila međunarodnog prava, nego i analiza prakse država, presuda međunarodnih sudskih tijela i međunarodnopravne doktrine relevantne za razgraničenje država na moru. No, prije detaljnijeg bavljenja problematikom razgraničenja teritorijalnog mora potrebno je reći nešto o pojmu i režimu teritorijalnog mora.

Teritorijalno more je pojas mora koji se proteže uzduž obale i kojem obalna država ima suverenost jednaku onoj koju ima i na kopnu. Konvencije o pravu mora u članku 2. ovo propisuje slijedećim riječima: «(1) *Suverenost obalne države proteže se - izvan njezinoga kopnenog područja i njezinih unutrašnjih voda i, ako se radi o arhipelaškoj državi, njezinih arhipelaških voda - na susjedni pojas mora, koji se naziva teritorijalnim morem. (2) Ta se suverenost proteže na zračni prostor iznad teritorijalnog mora i na njegovo dno i podzemlje. (3) Suverenost nad teritorijalnim morem ostvaruje se prema odredbama ove Konvencije i prema drugim pravilima međunarodnog prava.*» (naglasak dodao K.T.).¹ Stoga svaka obalna država ima pravo na teritorijalno more ispred svoje obale. No, suverenost obalne države se u jednom pogledu ipak razlikuje od suverenosti na kopnu. Naime, ona je ograničena pravom drugih država na neškodljivi prolazak brodova. Pravo prolaska stranih brodova kroz teritorijalno more obalne države nužan je ustupak suverenosti obalne države međunarodnom prometu.² Neškodljiv prolazak treba razlikovati od slobode plovidbe koja postoji na otvorenom moru ili u isključivom gospodarskom pojasu, a i od tranzitnog prolaska kroz tjesnace i arhipelaške vode.³ Prolazak mora biti neškodljiv, a on je neškodljiv "sve dok ne dira u mir, red ili sigurnost države" (čl. 19). No, važno je napomenuti da Konvencija o pravu mora obalnoj

¹ Tekst Konvencije o pravu mora na hrvatskom jeziku vidi u: NN-MU br. 9/2000, str. 361. Do danas je 132 država postalo strankom Konvencije. SFRJ je ratificirala Konvenciju o pravu mora iz 1982. dana 21. lipnja 1986. Hrvatska je postala strankom putem sukcesije na dan 5. travnja 1995., a Slovenija 16. siječnja 1995. Status Konvencije UN o pravu mora na dan 31. ožujak 2000. godine, vidi: LSB No. 42, UN Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea, Office of Legal Affairs, York, 2000., str. 1. – 10.

² Vukas, B., "Problem neškodljivog prolaska ratnog broda", JRMP, 1962, str. 86.

³ O razlikama koje postoje između neškodljivog prolaska u odnosu na tranzitni prolazak vidi: Andrassy, J., Bakotić, B., Vukas, B., Međunarodno pravo, 1, Školska knjiga, Zagreb, 1995, str. 209.

državi nameće obvezu neometanja neškodljivog prolaska kroz njeno teritorijalno more (članak 24.).

Prava obalnih država u teritorijalnom moru nisu samostalna prava, ona ne mogu postojati nezavisno od kopna, već su ona pertinencije kopna. Weil tvrdi da se prava država, od kada postoji teritorijalno more, temelje na dva osnovna načela: kopno dominira morem, te njime dominira posredstvom obale.⁴ Teritorijalno more je pripadnost državnog područja i u tom smislu ono se ne može samostalno steći ni posebno ustupiti drugoj državi. Obalna država se ne može uzdržati od vršenja vlasti na tom prostoru, jer osim prava ona tu ima i dužnosti.⁵ Prava obalne države u teritorijalnom moru su dakle supsidijarna i izvedena prava. Dakle, pravna veza između suverenosti obalne države i njenih prava nad susjednim pojasom mora uspostavljena je putem njene obale. Stoga, budući da je obala u osnovi jurisdikcije obalne države nad susjednim morskim prostorom, ovaj koncept ima suštinsko značenje i za razgraničenje teritorijalnog mora između država kojima se morske projekcije njihovih obala preklapaju.⁶

Širina teritorijalnog mora računa se od normalnih polaznih crta (crta niske vode uzduž obale) ili od vanjske granice unutrašnjih voda.⁷ Što se same širine teritorijalnog mora tiče, svaka država ima pravo, na temelju Konvencije o pravu mora, proglasiti svoje teritorijalno more do udaljenosti od 12 milja (čl. 3.).⁸ No, može se dogoditi da se, na taj način postavljeni zahtjevi, dviju sučeljenih ili bočnih država, dijelom preklapaju. U tom slučaju javlja se potreba za razgraničenjem teritorijalnog mora između dotičnih država. U odnosu na teritorijalno more problemi razgraničenja mogu proizlaziti iz više nego jednog tipa situacije.⁹ Sama činjenica da države dijele zajedničku kopnenu granicu automatski dovodi do pitanja kako nastaviti kopnenu granicu na moru u cilju razgraničavanja njihovih morskih pojasa. U tom slučaju govorimo o razgraničenju između susjednih (bočnih) država odnosno država koje međusobno graniče. Drugi tip situacije postoji kod država koje leže nasuprot jedna drugoj, a da prostor koji ih odvaja nije dovoljno širok da obje proglaše svoje teritorijalno more do udaljenosti od 12 milja. Konačno može postojati takva zemljopisna situacija koja ima karakteristike objiju prethodnih situacija. Primjer takve mješovite situacije su zaljevi unutar kojih države imaju zajedničku kopnenu granicu, ali dalje u zaljevu leže jedna nasuprot druge.¹⁰

⁴Weil, P., "Geographic Consideration in Maritime Delimitation", u: Charney, Aleksander (ur), IMB, sv. 1, 1993, str. 115-116.

⁵ Andrassy, Bakotić, Vukas, op.cit., str. 183.

⁶ Weil, "Geographic Consideration ..." op.cit., str. 117.

⁷ Načini povlačenja polaznih crta određeni su člancima 4. do 14. Konvencije o pravu mora, op.cit., str. 365-366.

⁸ Članak 3. Konvencije Ujedinjenih naroda o pravu mora glasi: "Svaka država ima pravo ustanoviti širinu svoga teritorijalnog mora do granice koja ne prelazi 12 morskih milja, mjenjenih od polaznih crta koje su određene u skladu s Konvencijom". Konvencija o pravu mora, op.cit., str. 364.

⁹ Sharma, S.P., "Delimitation of Maritime boundaries between opposite and adjacent States", u: NDIL, 1982, str. 316.

¹⁰ Ibid.

II. POVJEST RAZGRANIČENJA TERITORIJALNOG MORA

Problematika razgraničenja država na moru ima dugačku povijest. Prve ideje razgraničenja mora vukle su svoje korijene iz razgraničenja rijeka i jezera. No, sve do 19. stoljeća nije postojala stvarna nužda za razgraničenje teritorijalnog mora, budući da režim teritorijalnog mora još nije bio u potpunosti uspostavljen. U prošlosti su problemi vezani uz razgraničenje na moru, pa i teritorijalnog mora, bili manje značajni, te su rijetko dovodili do sudskog rješavanja sporova odnosno sudskog određivanja granica teritorijalnog mora. Države su tada bile više zainteresirane za uspostavljanje vanjskih granica teritorijalnog mora nego za razgraničavanje njegovih relativno malih prostora.¹¹

Razdoblje koje je prethodilo Haškoj kodifikacijskoj konferenciji 1930. godine može se okarakterizirati kao vrijeme velike nesigurnosti u odnosu na pravila koja reguliraju razgraničenje teritorijalnog mora. U tom razdoblju uočava se razlika između razgraničenja sučeljenih država i onih koje međusobno graniče. Problem morskih granica između sučeljenih država općenito je smatran manje složenim za rješavanje od onog između država koje međusobno graniče. Zato nije slučajno da se većina ugovorenih granica s početka 19. stoljeća odnosila na sučeljene države, dok je sklapanje morskih granica susjednih država zanemarivano sve do sredine 19. stoljeća.¹² Države su u početku za povlačenje morskih granica koristile pravila koja su se odnosila na razgraničenje rijeka i jezera. Zbog toga se ponekad razgraničenje oslanjalo na thalweg,¹³ ali koristila se i metoda ekvidistance,¹⁴ te crta okomita na opći smjer obale.¹⁵ U nekim slučajevima uspostavljen je condominium kao jedan od načina rješavanja sporova u slučajevima gdje prosto razgraničenje ne bi osiguralo efikasno korištenje mora. No, ipak u najpretežnijem broju slučajeva sporovi između sučeljenih ili bočnih država rješavani su uspostavljanjem morskih granica. Za ovo razdoblje, može se reći da je načelo crte sredine služilo kao opće pravilo primjenjivo na teritorijalno more, ali je najčešće njegova prevlast bila ugrožavana pravilom thalwega. Jačanje thalwega rezultat je praktične posljedice do koje je došlo pronalaskom parnog broda i povećanjem tonaže brodova, te s time povezane zajedničke zaštite jednakog prava plovidbe.¹⁶ No, pravilo thalwega nikada se nije moglo primijeniti

¹¹ Rhee, S.M., "Sea Boundary Delimitation Between States Before World War II", u: AJIL, vol. 76, American Society of International Law, 1982, str. 558.

¹² Rhee, op.cit., str. 559.

¹³ Cafilisch, L., "Maritime Boundaries, Delimitation", EPIL, sv. 1. str. 301. Thalweg je srednja crta glavnog plovnog kanala. U pravilu se primjenjuje na plovnim rijekama. Ibler, V. Rječnik međunarodnog javnog prava, Informator, drugo izdanje, Zagreb, 1987, str. 317. Radi se o riječi njemačkog podrijetla za koju u engleskom jeziku ne postoji odgovarajući izraz. Ona se u engleskom prevodi sa "fairway", "main channel", "middle of the channel" ili "middle of the main stream". Rhee, op.cit., str. 651.

¹⁴ Riječ "ekvidistanca" znači jednaku udaljenost, odnosno jednako odstojanje i razmak između obala dviju država. Dolazi od lat. riječi "ekvi" koja znači "jednako, podjednako" i lat. riječi "distantia" koja znači "razmak". Vidi: Anić, V., Goldstein, I., Rječnik stranih riječi, Novi liber, Zagreb, 1999, str. 366.

¹⁵ Cafilisch, "The Delimitation ...", op.cit., str. 439. Arbitražni sud je, u presudi u sporu o Grisbadarna razgraničenju između Norveške i Švedske, povukao morsku granicu koja je bila okomita na opći smjer obale. Vidi: Presudu od 23. listopada 1909. u sporu Grisbadarna između Norveške i Švedske, UN, Reports of International Arbitral Awards, sv. 11, str. 147.

¹⁶ Ova tendencija jačanja thalwega u jednom trenutku je prevladala u tolikoj mjeri da je niz odredaba s crtom sredine u ranijim ugovorima često pogrešno tumačeno kao sredina plovnog puta. Rhee, op.cit., str. 561.

kao opće pravilo jer se njegova primjena uglavnom svodila na slučajeve razgraničenja između država kojima obale leže sučelice. Kod država koje međusobno graniče njegova je primjena bila otežana zbog činjenice da thalweg nestaje na kratkoj udaljenosti od obale. Dok njegova primjena nije uopće dolazila u obzir u situacijama kada kopnena granica završava u točki u kojoj nema thalwega.¹⁷ Pitanja razgraničenja teritorijalnog mora na Haškoj kodifikacijskoj konferenciji 1930. godine, nisu bila riješena i o njima nije došlo do konačnog zaključka. Jedan od glavnih razloga za to bio je izostanak sporazuma o širini teritorijalnog mora, bez kojeg se dakako ni pitanja razgraničenja nisu mogla riješiti.¹⁸ Ipak se iz pripremnih radova može zaključiti da se očito preferirala crta sredine.¹⁹

Kasnija kodifikacijska nastojanja poduzeta su pod okriljem UN. Pripremu nacrtu buduće konvencije preuzela je Komisija za međunarodno pravo, a za izvjestitelj je bio određen François. U svom prvom izvješću François je glede razgraničenja predložio normalnu primjenu crte sredine (članak 13).²⁰ No, kako bi se uvjerila u ispravnost svog prijedloga, Komisija se odlučila posavjetovati s državama o njihovoj praksi, te sa stručnjacima u cilju pojašnjavanja nekih tehničkih aspekata ovog problema.²¹ Sukladno preporukama Odbor stručnjaka, koji se sastao u Hagu 1953. godine,²² Komisija za međunarodno pravo je 1954. godine usvojila tzv. kombinirano pravilo (sporazum/ekvidistanca/posebne okolnosti).²³ Na prvoj Konferenciji UN o pravu mora, 1958. godine, uz manje promjene usvojen je nacrt članka koji je predložila Komisija za međunarodno pravo. Dva odvojena članka iz nacrtu Komisije za međunarodno pravo, kojima se regulira razgraničenje teritorijalnog mora, spojena su u jedan članak, koji je postao članak 12. Konvencije o teritorijalnom moru i vanjskom pojasu.²⁴ Tom prilikom je

¹⁷ *Ibid.*, str. 564.

¹⁸ Katičić, N., *More i vlast obalne države, Historijski razvoj*, JAZU, Zagreb, 1953. str. 290. Zoričić, M., *Teritorijalno more s osvrtom na otvoreno i unutarnje more, vanjski pojas i pitanja kontinentalne ravnine*, JAZU, Zagreb, 1953, str. 94.

¹⁹ Tako je izvješću pododbora iz 1927. godine bio priložen i nacrt konvencije u kojem je za razgraničenje tjesnaca, kojima obale pripadaju različitim državama, predložena primjena crte sredine. Članak 6. stavak 2. nacrtu Konvencije glasi: "Tjesnaci, kojih razmak ne prelazi deset milja i kojih obale pripadaju raznim državama, pripadaju teritorijalnom moru do crte sredine". Vidi: Katičić, *op.cit.*, str. 253-258.

²⁰ Tekst članka 13. glasi: "Teritorijalno more dviju država koje međusobno graniče normalno se razgraničuje crtom kojoj je svaka točka jednako udaljena od najbliže točke na obali tih dviju država". Vidi: UN Doc. A/CN.4/53, čl. 13, *YBILC*, sv. II, 1952, str. 38. Izvještaj s rasprave Komisije o članku 13. vidi *YBILC*, sv. I, 1952, str. 180-185.

²¹ *Ibid.*, str. 68; sv. I, str. 180-186, 190.

²² Odbor stručnjaka sastao se u Hagu od 14. do 16. travnja 1953. godine, pod predsjedavanjem posebnog izvjestitelja. Članovi odbora stručnjaka bili su: Asplund, L. E. G., profesor geografije, Whittemore Boggs, S., poseban savjetnik za geografiju u State Departmentu SAD-a, Couillaault, P.R.V., šef Hidrografskog instituta u Parizu, kapetan Kennedy, R. H., šef Odjela za hidrografiju u Mornarici Velike Britanije, Shawyer R.C., administrativni časnik u Mornarici Velike Britanije, vice-admiral Pinke A.S., Kraljevske Nizozemske mornarice. Vidi: *YBILC*, sv. II, 1952, str. 7.

²³ Usvojena su dva članka od kojih se jedan odnosi na razgraničenje između država kojima obale leže sučelice (članak 15.), a drugi o razgraničenju mora između država čije obale međusobno graniče (članak 16.). *Ibid.*, 1954, sv. I, str. 253, sv. II, str. 157. i 158.

²⁴ Norveška je izvorno predložila kombiniranje članaka 12. i 14. nacrtu Komisije za međunarodno pravo. A/CONF.13/C.1/L.97 (1958), UNCLOS I, str. 239. Norveški predstavnici su istaknuli da "the problems dealt with in the two articles were so closely interrelated as in some cases to be practically

izrazu «posebne okolnosti» dodan izraz “historijski naslov”, te se isti od tada zadržao i kasnije u Konvenciji o pravu mora iz 1982.²⁵ Stavak 1. članka 12. Konvencije o teritorijalnom moru i vanjskom pojasu glasi: “*Kada obale dviju država leže sučelice ili međusobno graniče, nijedna od tih dviju država nije ovlaštena, ako među njima nema suprotnog sporazuma, proširiti svoje teritorijalno more preko crte sredine, kojoj je svaka točka jednako udaljena od najbližih točaka polaznih crta od kojih se mjeri širina teritorijalnog mora svake od tih dviju država. Ova se odredba, međutim, ne primjenjuje kad je zbog historijskog naslova ili drugih posebnih okolnosti potrebno razgraničiti teritorijalna mora dviju država na drukčiji način.*” (naglasak dodao K.T.).²⁶

U razdoblju nakon usvajanja Konvencije o teritorijalnom moru i vanjskom pojasu nije došlo do velikog razmimoilaženja u gledanju na opću primjenjivost u njoj sadržanih odredbi o razgraničenju teritorijalnog mora, te je u velikoj mjeri bila prihvaćena i primjenjivana u praksi država.²⁷ Nepostojanje nesuglasica glede opće primjenjivosti odredbi o razgraničenju teritorijalnog mora proizlazi iz činjenice, a koju je istaknuo Međunarodni sud, da iskrivljujući učinak koji određena obalna konfiguracija ima na crtu sredine je relativno mali unutar granica teritorijalnog mora, ali se proporcionalno povećava povlačenjem crte sredine na sve veće udaljenosti izvan granica teritorijalnog mora.²⁸ Međunarodni sud je objasnio razloge različitog utjecaja koji ekvidistanca ima na razgraničenje teritorijalnog mora, odnosno epikontinentalnog pojasa.²⁹ Zbog toga je velika većina izaslanstava na III. Konferenciji UN o pravu mora prihvatila zadržavanje formule iz članka 12. koja spominje ekvidistancu i posebne okolnosti, a propušta spomenuti “načelo pravičnosti”. Pravilo o razgraničenju teritorijalnog mora je jedino pravilo o razgraničenju morskih pojasa susjednih država odnosno država kojima obale leže sučelice, koje je na III. Konferenciji Ujedinjenih naroda o pravu mora ostalo gotovo nepromijenjeno. Prema Prof. Vukasu države su zadržavanjem stare odredbe o razgraničenju teritorijalnog mora u Konvenciji o pravu mora potvrdile svoju uvjerenost u prikladnost ovog pravila. Stoga se na temelju njenog zadržavanja u Konvenciji lako može

indistinguishable-for instance, where two States had a common land frontier which met the sea at the head of a deep bay”. *Ibid.*, 60 sastanak Prvog odbora, str. 188, para 16.

²⁵ Osnova ove promjene sadržana je u dva prijedloga SR Njemačke u kojima su njezini predstavnici istakli da: “the principle of equidistance did not apply in the case of *longa possessio* of historic rights recognized in international law. Such rights had the same legal value as those acquired by an explicit agreement”. Vidi: A/CONF.13/C.1/L.121 i 129. uključeno na 60 sastanku, UNCLOS I, str. 187, para 9.

²⁶ Članak 12. Konvencije o teritorijalnom moru i vanjskom pojasu, NN-MU, 1994, br. 12., str. 493.

²⁷ Vidi: Jagota, S. P., *Maritime boundaries*, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht, Boston, Lancaster, 1985, str. 57; Caflisch, “The Delimitation ...”, *op. cit.*, str. 426-427.

²⁸ Vidi: Presudu u Sporu o razgraničenju epikontinentalnog pojasa u Sjevernom moru, *I.C.J. Reports* 1969, str. 3, paras. 8, 59 i 89; Presudu u Sporu o razgraničenju epikontinentalnog pojasa između Tunisa i Libije, *I.C.J. Reports* 1982, str. 18, para. 115.

²⁹ Međunarodni sud je zaključio da “postoje mnogi slučajevi razgraničenja, koji su provedeni temeljem ekvidistance – pretežno oni unutrašnjih voda (jezera, rijeka, itd.). Najbliža analogija je ona sa teritorijalnim vodama, ali je ... Sud smatrao da se ona ne može analogno primijeniti i na epikontinentalni pojas. Postoji izravan odnos između pojma najbližeg obalnog susjedstva (notion of closest proximity to the coast) i suverene jurisdikcije koju je obalna država ovlaštena i dužna izvršavati, ne samo nad epikontinentalnim pojasom pod zemljom teritorijalnih voda, već i nad samom vodom, a takvo pravo ne postoji u odnosu na epikontinentalni pojas gdje ne postoji jurisdikcija nad stupom vode”. Vidi: Presudu u Sporu o razgraničenju epikontinentalnog pojasa u Sjevernom moru, *I.C.J. Reports* 1969, str. 37. i 45, para. 59. i 80.

dokazati običajnoppravna priroda ovoga pravila.³⁰ Chiu iz činjenice da niti jedna država nije osporila članak 12 tijekom III. Konferencije UN o pravu mora izvodi zaključak da je međunarodna zajednica kombiniranom pravilu dala svoj pristanak i prije usvajanja članka 15. Konvencije o pravu mora.³¹

III. POZITIVNA PRAVILA RELEVANTNA ZA RAZGRANIČENJE TERITORIJALNOG MORA

Kada se pravilima međunarodnog prava želi riješiti ili urediti neki odnos između država, jedno od prvih pitanja koje se nameće je pitanje mjerodavnog prava. Drugim riječima, koja pravila međunarodnog prava treba primijeniti na konkretnu situaciju. Razgraničenje teritorijalnog mora regulirano je kako ugovornim tako i općim običajnim pravom. Ugovorna pravila sadržana su u dvije konvencije: Konvenciji o teritorijalnom moru i vanjskom pojasu iz 1958. godine, i u Konvenciji o pravu mora iz 1982. godine. Običajna pravila su nepisana, a glede razgraničenja teritorijalnog mora ne razlikuju se od ugovornih rješenja.³² Zato, opće običajno pravno pravilo o razgraničenju dovodi do istog rezultata do kojeg dovodi i primjena konvencijskih odredbi.

Ipak u konkretnom slučaju razgraničenja između Slovenije i Hrvatske mjerodavno pravo čine obje gore spomenute konvencije, budući da su i Republika Hrvatska i Republika Slovenija ratificirale sukcesiju ratifikacija kojima je država prednica (SFRJ) postala strankom tih konvencija.³³ Za pitanje razgraničenja teritorijalnog mora, mjerodavna pravila posebice čine po dvije odredbe iz svake od tih konvencija: članak 1. i 12. Konvencije o teritorijalnom moru i vanjskom pojasu, odnosno članak 2. i 15. Konvencije o pravu mora. Budući da između država koje su stranke obje konvencije,

³⁰ Vukas, B., "The LOS Convention and Sea Boundary Delimitation", u: *Essays on the New Law of the Sea* 2. Prinosi, 1985, br. 21, str. 147-153.

³¹ Chiu, H., "Some Problems Concerning the Application of the Maritime Boundary Delimitation Provisions of the 1982 United Nations Convention on the Law of the Sea Between Adjacent or Opposite States", u *MJILT*, 1985, str. 6.

³² Vidi: Vukas, B., "The LOS Convention ...", *op.cit.*, str. 147-153. Chiu iz činjenice da niti jedna država nije osporila članak 12 tijekom III. Konferencije UN o pravu mora izvodi zaključak da je međunarodna zajednica kombiniranom pravilu dala svoj pristanak i prije usvajanja članka 15. Konvencije o pravu mora. Vidi: Chiu, "Some Problems Concerning...", *op.cit.*, 1985, str. 6.

³³ Uskoro nakon proglašenja nezavisnosti i uspostavljanja hrvatske države, RH je priopćila glavnom tajniku UN svoju odluku o sukcesiji ratifikacije kojom je država prednica – SFRJ postala strankom Ženevskih konvencija iz 1958. (Konvenciju o teritorijalnom moru i vanjskom pojasu, Konvencija o otvorenom moru i Konvencija o epikontinentalnom pojasu). Odluka je objavljena u NN-MU, 1992, br. 1, str. 1. Službeni prijevod tih triju konvencija na hrvatski jezik objavljen je u NN-MU, 1994, br. 12. Danas Konvencija o teritorijalnom moru i vanjskom pojasu obvezuje 51 državu. Bivša SFRJ je ratificirala ovu Konvenciju 28. siječnja 1966. godine, a Slovenija ju je sukcesirala 6. srpnja 1992. Ni Hrvatska ni Slovenija nisu sukcesirale Fakultativni protokol. Vidi: *MTSG*, Status od 30. travnja 1999., ST/LEG/SER.E/17, str. 787 - 794. Tekst Konvencije o pravu mora na hrvatskom jeziku vidi u: NN-MU br. 9/2000, str. 361. Do danas je 132 država postalo strankom Konvencije. SFRJ je ratificirala Konvenciju o pravu mora iz 1982. dana 21. lipnja 1986. Hrvatska je postala strankom putem sukcesije na dan 5. travnja 1995., a Slovenija 16. siječnja 1995. Status Konvencije UN o pravu mora na dan 31. ožujak 2000. godine, vidi: *LSB* No. 42, UN Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea, Office of Legal Affairs, York, 2000., str. 1. – 10.

Konvencija o pravu mora ima prevagu nad Ženevskom konvencijom (st. 1., čl. 311.), za pitanja razgraničenja morskih prostora između Hrvatske i Slovenije prvenstveno je mjerodavna Konvencija o pravu mora.

A) Članak 2. Konvencije o pravu mora

Članak 2. Konvencije o pravu mora određuje da svakoj državi pripada pojas mora ispred njezine obale odnosno njoj susjedni pojas. Međunarodno pravo ovom odredbom postavlja granice i uvjete osnivanja suverenosti nad morskim prostorima, vežući more uz suverenost nad kopnenim područjem. Dakle, da bi država mogla imati suverenost nad dijelom mora, on se mora nalaziti u susjedstvu njezinog kopna, odnosno mora biti njegova pertinencija. To je potvrdio i Arbitražni sud u sporu o Kanalu Beagle, konstatirajući da “postoji opće načelo prava prema kojem pripadnost teritorija nosi uza se pripadnost pripadajućih voda.³⁴ Čak i Grotius, iako veliki zagovornik slobode mora, priznaje da se državna vlast prostire nad uskim pojasom mora uz obalu, te da se načelo slobode mora ne primjenjuje na taj dio mora.³⁵ Prof. Ibler ističe da se odredba iz članka 2. Konvencije o pravu mora treba smatrati “temeljnomo normom Prava mora, i to s karakteristikama peremptorne norme. Ta norma je u Pravu mora, koje je znatnim dijelom dispozitivno pravo, *ius cogens* (*ius strictum*). Nepoštivanjem te norme ruši se cijeli sustav Prava mora”.³⁶

Prema mišljenju Weila, načelo da kopno dominira morem je suština svih pravila običajnog međunarodnog prava koja uređuju prava na moru kodificirana u Konvenciji o pravu mora iz 1982.³⁷ Prava na moru nisu primarna ili autonomna prava, te ona ne postoje samostalno, već su ona izvedena i supsidiarna prava.³⁸ Ovu postavku Međunarodni sud je izrekao u često citiranoj rečenici, koja premda se posebice odnosi na prava u epikontinentalnom pojasu, jednako je primjenjiva na sve morske pojase podvrgnute jurisdikciji obalne države. Sud je rekao: “Kopno je zakonski izvor vlasti koju država može vršiti preko teritorijalnih produžetaka prema moru”.³⁹ Prava nad morem postoje samo temeljem suverenosti obalne države nad kopnom. Ona proizlaze iz teritorijalne suverenosti obalne države odnosno automatski su njegova pripadnost.⁴⁰

³⁴ Vidi: Beagle Channel Arbitration, para 107, *ILM*, sv. 17, 1978, str. 672. Također vidi: Oellers-Frahm, K., “Beagle Chnnel Arbitration”, *EPIL*, vol. 1, 1994, str. 363-365.

³⁵ Gounaris, Gounaris, E., “The Extension and delimitation of sea areas under the sovereignty, sovereign rights and jurisdiction of coastal States”, *Essays on the New Law of the Sea*, Prinosi, 1985, br. 21, str. 94.

³⁶ Ibler, V., “Piranski zaliv nije “historijski zaliv”, članak u tisku.

³⁷ Weil, “Geographic Consideration ...” *op. cit.*, str. 115.

³⁸ *Ibid.*

³⁹ Presuda u sporu o razgraničenju epikontinentskog pojasa u Sjevernom moru, I.C.J. 1969, str. 51, para 96.

⁴⁰ Presuda u sporu o razgraničenju epikontinentskog mora u Ageanskom moru, I.C.J 1978, str. 36, para 86.

B) Članak 15. Konvencije o pravu mora

Dok članak 2. daje opći međunarodnopravni okvir unutar kojeg se treba provesti razgraničenje teritorijalnog mora, članak 15. Konvencije o pravu mora regulira sam način odnosno metodu razgraničenja. Članak 15. sastoji se od tri sastavna elementa: sporazuma, ekvidistance i posebnih okolnosti. Zbog toga se, u literaturi često naziva kombinirano pravilo. No, prije detaljne razrade svakog pojedinog elementa kombiniranog pravila korisno je imati na umu cjeloviti tekst članka 15. Konvencije o pravu mora:

“Kad obale dviju država leže sučelice ili međusobno graniče, nijedna od tih dviju država nije ovlaštena, ako među njima nema suprotnog sporazuma, proširiti svoje teritorijalno more preko crte sredine, kojoj je svaka točka jednako udaljena od najbližih točaka polaznih crta od kojih se mjeri širina teritorijalnog mora svake od tih dviju država. Ova se odredba, međutim, ne primjenjuje u slučaju gdje je zbog historijskog naslova ili drugih posebnih okolnosti potrebno razgraničiti teritorijalna mora dviju država na drukčiji način.” (naglasak dodao K.T.).⁴¹

(a) Sporazum

Dakle u Konvenciji o pravu mora sporazum ostaje prvo sredstvo za razgraničenje teritorijalnog mora između država kojima se obale dodiruju ili leže sučelice. Članak 15. dokazuje da je pravilo sadržano u prvoj rečenici dispozitivne prirode, te su države slobodne ugovoriti drukčija rješenja od onih predviđenih mjerodavnim pravilima međunarodnog prava. Suverene države su uvijek slobodne zaključiti ili ne zaključiti ugovore, štoviše, one mogu slobodno odrediti sadržaj ugovora unutar ograničenja koje postavljaju kogentne norme (*jus cogens*).⁴²

(b) Crta sredine

Ukoliko nema protivnog sporazuma, obje države su ovlaštene protegnuti svoje teritorijalno more do crte sredine. Zbog široke prihvaćenosti crte sredine čini se shodnim reći nešto više pojedinosti o ovoj metodi razgraničenja. Crta sredine prvi puta se spominje u norveškom zakonodavstvu iz 10. stoljeća. Ostavina osobe koja je umrla na moru dijelila se različito s obzirom na činjenicu da li je smrt nastupila s ove ili one strane crte sredine između norveške i suprotne obale.⁴³ No, Samuel Pufendorf je bio prvi koji je 1672. godine predložio načela koja se odnose na morske granice u svom djelu *De jure naturae et gentium*. On predlaže povlačenje nacionalnih granica do centra, osim ukoliko

⁴¹ Članak 15. Konvencije o pravu mora, op.cit., str. 366.

⁴² Članak 53. Bečke konvencije o pravu međunarodnih ugovora iz 1969. određuje: “Ništav je svaki ugovor koji je u trenutku sklapanja suprotan imperativnoj normi općeg međunarodnog prava. U svrhe ove Konvencije, imperativna norma općeg međunarodnog prava je norma što ju je prihvatila i priznala čitava međunarodna zajednica država kao normu od koje nije dopušteno nikakvo odstupanje i koja se može izmijeniti samo novom normom općega međunarodnog prava iste prirode. Vidi: NN-MU, 1993, br. 16., str. 350.

⁴³ Zakonik pokrajine Gulathingslagen propisuje da "ostavitelja, umrla s ove strane crte sredine, ako nema bližih nasljednika, nasljeđuje u polovici norveški kralj, a u drugoj polovici drug pokojnika ili vlasnik broda; ako je smrt nastupila dalje od spomenute crte, sva ostavina pripada drugu ili brodovlasniku". Katičić, op.cit., str. 29.

se države sporazume zajednički dijeliti vode uz isključivanje stranaca. Pufendorfov prijedlog metode razgraničenja čine dva načela: načelo jednakosti i načelo proporcionalnosti.⁴⁴

Dugo kroz povijest nije postojala geometrijska metoda za konstruiranje crte sredine. No, kako se suverena prava mogu najbolje zaštititi podjelom prostora na što jednakije dijelove, nije čudo da je s vremenom rasla težnja država za što preciznijim određivanjem tada nepreciznog koncepta crte sredine.⁴⁵ Konačno je Boggs 1936. godine razvio novu metodu povlačenja crte sredine, te ju je definirao kao crtu kojoj je svaka točka na jednakoj udaljenosti od najbliže točke ili točki suprotne obale. Kako primjenom ove metode može nastati samo jedna crta, smatrao je da to potvrđuje preciznost njegove definicije.⁴⁶

Crta sredine može se označiti kao crta koja povučena između obala, koje su otprilike jednake dužine i koje leže sučelice, općenito rezultira jednakom i zbog toga pravičnom podjelom morskog prostora. Geometrijski gledano to je crta koja je na jednakoj udaljenosti od bilo kojih dviju točaka, a koja ide okomito kroz središte crte koja povezuje dvije točke. Budući da skoro sve obale imaju neke elemente nepravilnosti, ravna linija će rijetko, na veće udaljenosti, ostati na jednakoj udaljenosti od relevantne obale. U cilju zadržavanja svog ekvidistantnog karaktera, crta sredine stalno mijenja svoj smjer, kako bi odrazila promjenjive geografske realnosti koje se očituju u promjenama odnosa između najbližih točaka obala dviju država.⁴⁷ Konvencija o pravu mora prihvatila je takvo definiranje crte sredine, opisujući je kao crtu kojoj je svaka točka jednako udaljena od najbližih točaka polaznih crta od kojih se mjeri širina teritorijalnog mora svake od tih dviju država.⁴⁸

Općenito teorija razlikuje tri glavna tipa crte sredine: **striktnu**, pojednostavljenu (**simplificiranu**) i **modificiranu** crtu sredine. Striktну crtu sredine može se najjednostavnije definirati kao crtu koja je nastala striktnom primjenom definicije iz članka 15. Konvencije o pravu mora iz 1982. Striktна crta sredina sastoji se od velikog

⁴⁴ O'Connell, *The International ...*, *op. cit.*, str. 659.; Rhee, *op. cit.*, str. 556.

⁴⁵ Povijesno gledano na crtu sredine se većinom gledalo kao na svojevrsno stjечиšte kojemu treba težiti koliko god je to moguće, ali ga vjerojatno nije moguće u potpunosti ostvariti, budući da se smatralo nemogućim slijediti matematičku crtu između nepravilnih obala. Tek se nakon Prvog svjetskog rata, kada su države postale zainteresirane za svaki komadić mora, javlja potreba točnog i preciznog razgraničenja. Mnogi instituti i pisci nastojali su odgovoriti tim novim zahtjevima predlažući i razvijajući različite geometrijske metode. Rhee, *op. cit.*, str. 588.

⁴⁶ Boggs je ovu metodu predlagao samo za sučeljene države, dok je za bočne države predložio ravnu crtu povučenu iz točke u kojoj završava kopnena granica do ekvidistantne točke sjecišta na vanjskoj granici teritorijalnog mora. Boggs je ujedno dao značajan doprinos vrednovanju ostalih metoda razgraničenja teritorijalnog mora, ukazivanjem na nedostatke metoda koje su predlagali njegovi prednici. Tako on za metodu produžetka kopnene granice kaže da obično rezultira granicom koja je slučajna (akcidentalna) po smjeru, dok metodu okomite crte na opći smjer obale proglašava pogrešnom budući da nije uvijek moguće odrediti opći smjer obale. Boggs, W. S., "Delimitation of Seaward Areas Under National Jurisdiction", *AJIL*, 1951, str. 259-266.

⁴⁷ Hodgson and Cooper, "The Technical Delimitation of a Modern Equidistance Boundary", *ODIL*, 1976, str. 53.

⁴⁸ Članak 15. Konvencije o pravu mora, *op.cit.*, str. 366.

broja povezanih ravnih crta (segmenata), te ga karakterizira učestalo mijenjanje smjera same crte razgraničenja. U cilju izbjegavanja tako složene linije razgraničenja između dviju država, države često pojednostavljaju (simplificiraju) crtu sredine na način da smanje broj točaka u kojima granična crta mijenja smjer. Konačno, modificirana crta sredine se zasniva također na ekvidistanci, ali se sastoji od segmenata koji spajaju točke čiji položaj nije striktno jednako udaljen od polaznih crta budući da određeni oblici (kao što su otoci, stijene, grebeni suhi za niskih voda) nisu uzeti u obzir odnosno samo su djelomično uzeti u obzir (dan im je polovičan učinak).⁴⁹

(c) Historijski naslov i posebne okolnosti

Treći i možda najnejasniji element kombiniranog pravila su posebne okolnosti. U nekim slučajevima razgraničenja može se dogoditi da posebne okolnosti, kao što je prisustvo priobalnih otoka ili opća konfiguracija obale ili prisvajanje morskih prostora na temelju historijskog naslova, dovede do potrebe usvajanja granične crte koja se razlikuje od crte sredine. Formulacija članka 15. Konvencije o pravu mora ostavlja otvoreno pitanje što to sačinjava "historijski naslov i druge posebne okolnosti", postojanje kojih dovodi do ne primjenjivanja ekvidistance pri razgraničenju teritorijalnog mora. Također, članak 15. ne odgovara ni na pitanja tko donosi odluku da se određena situacija ima smatrati takvom da se može podvrgnuti pod "historijski naslov i posebne okolnosti".

Izraz "posebne okolnosti" nije nikada bio precizno definiran, te komentar Komisije za međunarodno pravo vrlo malo pomaže u pojašnjenju navedenog izraza spominjanjem izuzetne obalne konfiguracije, prisustva priobalnih otoka ili plovnog puta.⁵⁰ Ipak zapisnici o radu Komisije za međunarodno pravo otkrivaju zašto se posebne okolnosti javljaju u članku 12. Konvencije o teritorijalnom moru i vanjskom pojasu. Njihovim spominjanjem **nastojao se ispraviti nerazuman, a time i nepravičan rezultat do kojeg može doći uslijed mehaničke primjene metode ekvidistance** te se namjeravalo omogućiti pravično razgraničenje za svaki konkretni slučaj.⁵¹ Treba napomenuti da je u razjašnjavanju pojma i sadržaja "posebnih okolnosti" značajnu ulogu odigrala jurisprudencija. S jedne strane definiranjem samog pojma, a s druge strane prosuđivanjem i vrednovanjem raznih okolnosti u svakom pojedinom slučaju.

Glede međusobnog odnosa triju elemenata ovog kombiniranog pravila zasigurno sporazum ima primat u odnosu na ostala dva elementa. No, ukoliko nema sporazuma postavlja se pitanje međusobnog odnosa između ekvidistance i posebnih okolnosti. Oko ovog pitanja u teoriji ne postoji suglasnost. Jedni tvrde da postoji hijerarhijski odnos između ova dva elementa budući da se posebne okolnosti primjenjuju samo na izuzetne (nenormalne) situacije te bi se trebale tretirati kao subordinirane ekvidistanci. Dakle, u

⁴⁹ Više o načinima modificiranja ekvidistance vidi: Legault, L., Hankey, B., "Method, Oppositeness and Adjacency, and Proportionality in Maritime Boundary Delimitation" u: Charney, J.I., Alexander, L.M., (ur.), *IMB*, sv. 1, 1993, str. 206-211.

⁵⁰ Komentar članka 12 Komisijnog drafta (čl 12. Konvencije o teritorijalnom moru i vanjskom pojasu) i komentar članka 72 istog drafta, *YBILC*, sv. II., 1956, str. 271, 300. Ovi komentari djelomično su rezultat rada Odbora stručnjaka s kojima se Komisija savjetovala. Izvještaj Odbora vidi: *ibid*, sv. I., 1953, str. 79.

⁵¹ Arbitražna presuda u sporu o razgraničenju epikontinentalnog pojasa između Velike Britanije i Francuske iz 1977, *ILM*, 1979, str.48, para 70.

tom slučaju postojala bi pretpostavka u korist ekvidistance, koja bi teret dokaza stavljala na državu koja se poziva na posebne okolnosti. S druge strane, Caflisch smatra da ova dva elementa pokrivaju dvije različite situacije, te da stoga nema mjesta hijerarhijskom odnosu između njih.⁵² Ukoliko postoje posebne okolnosti onda nema mjesta za ekvidistancu, odnosno posebne okolnosti se neće primjenjivati u situacijama koje se karakteriziraju kao normalne. No, kako posebne okolnosti nisu do danas precizno definirane, te kako uslijed toga postoji mogućnost proglašavanja svake situacije nenormalnom, čini se ipak pravno prihvatljivije tumačenje koje teret dokaza stavlja na državu koja se poziva na posebne okolnosti.

C) Praksa država

Proučavanje prakse država u razgraničavanju morskih prostora i skupljanje svih relevantnih informacija koje se odnose na tu praksu od velikog su značenja za bolje razumijevanje i primjenu pravnih pravila na konkretne slučajeve razgraničenja na moru. Praksa država, a posebice ona koja je izražena u do sada sklopljenim dvostranim, ali i mnogostranim ugovorima, može biti relevantna za ustanovljavanje pojedinih kriterija, nedefiniranih konvencijskim pravilima, tijekom pregovaranja o morskim granicama, ali i tijekom rješavanja sporova arbitražom ili nekim drugim sredstvom za mirno rješavanje sporova.

Praksu država, u razdoblju koje je prethodilo Haškoj kodifikacijskoj konferenciji 1930., analizirao je Rhee te je zaključio da su u tom vremenskom razdoblju bila češća razgraničenja između sučeljenih država nego između bočnih država. U razgraničavanju sučeljenih država dominirala je crta sredine, premda je bilo i primjera razgraničenja koje je pratilo thalweg.⁵³ Između sučeljenih država Rhee nabraja 13 ugovora u kojima je primijenjena crta sredine,⁵⁴ te 5 ugovora u kojima je primijenjen thalweg.⁵⁵ Dva ugovora u kojima je primijenjen thalweg, a koja su sklopile Francuska i Njemačka, pokazuju da se

⁵² Caflisch, "The Delimitation ...", *op.cit.*, str. 441.

⁵³ Premda izraz thalweg vuče svoje korijene iz međunarodnopravnog režima rijeka, ponekad se primjenjivao i u pravu mora vezano za obalne vode radi označavanja plovnog puta. Dok se u pravu rijeka ovaj izraz koristi u dva smisla: kao crta najveće dubine ili kao crta najpovoljnijeg plovnog puta, u pravu mora thalweg označava glavni put prema zadanoj točki. O'Connell, *The International ...*, *op.cit.*, str. 659.

⁵⁴ To su sljedeći ugovori: Ugovor između Finske i Švedske o razgraničenju teritorijalnog mora u Zaljevu Bothania i u Aalandskom moru iz 1809. godine, Ugovor između Hong Konga (Velike Britanije) i Kine iz 1842. godine, Ugovor između Velike Britanije i SAD u Tihom oceanu iz 1846. godine, Ugovor između Britanskog Hondurasa (Bazile) i Meksika o razgraničenju u Zaljevu Chetumal iz 1893. godine, Ugovor između Francuske i Španjolske o razgraničenju svojih posjeda u Mauritaniji i Španjolskoj Sahari iz 1900. godine, Ugovor između Norveške i Švedske o razgraničenju u Zaljevu Kristina iz 1904. godine, Ugovor između Velike Britanije i SAD o razgraničenju u Zaljevu Passamoquoddy iz 1910. godine, Ugovor između Finske i Švedske o uspostavi morske granice u Aalandskom moru iz 1921. godine, te Ugovor između Velike Britanije i SAD o uspostavi granice u Grand Manan Channelu iz 1925. godine. Vidi: Rhee, *op.cit.*, str. 579, 560, 563. i 578.

⁵⁵ To su sljedeći ugovori: Ugovor između Francuske i Španjolske o razgraničenju u Zaljevu Guinea (rijeka Muni) iz 1900. godine, Ugovor između Finske i Rusije iz 1922. godine, Ugovor između Jahore i Singapur iz 1927. godine, te dva ugovora sklopljena između Francuske i Njemačke: prvi kojim se razgraničuju morski prostori između njemačkih posjeda Toga i francuskih posjeda Dahomey i Sudan, te drugi kojim se uspostavlja granica u Zaljevu Mondah između Cameruna i Francuske ekvatorijalne Afrike iz 1912. godine. *Ibid.*, str. 578. i 579.

ove dvije metode (thalwega i crta sredine) nisu smatrale metodama koje isključuju jedna drugu, nego metodama koje se međusobno nadopunjuju. U oba ugovora granica prvo prati thalweg sve do mjesta gdje se thalweg više ne može identificirati, a potom prati crtu sredine.

Između država kojima obale međusobno graniče do 1930. godine sklopljena su svega tri ugovora od kojih je svaki primijenio drugu metodu. Konvencija između Finske i Norveške iz 1924. primijenila je na razgraničenje crtu sredine, Protokol o razgraničenju između Albanije i Kraljevine Jugoslavije iz 1926. primijenio je ravnu crtu okomitu na opći smjer obale, dok je Ugovor između Portugala i Španjolske u estuariju Rio Guadiane koristio meridijan.⁵⁶

Nakon Haške kodifikacijske konferencije, do današnjih dana, dakle tijekom zadnjih 70 godina, sklopljen je veliki broj delimitacijskih ugovora. Prema dostupnim izvorima, države su sklopile ukupno 45 međunarodna ugovora koji se na ovaj ili onaj način odnose na granicu teritorijalnog mora.⁵⁷ U razdoblju nakon Drugog svjetskog rata, dok pravo mora još nije bilo definitivno konsolidirano, niz država je proglašavalo teritorijalno more preko širine od 12 milja. Uslijed toga došlo je do sklapanja niza ugovora kojima se razgraničuje teritorijalno more ekstenzivne širine.⁵⁸ Konačno usvajanje vanjskih limita za morska područja pod nacionalnom jurisdikcijom na III. Konferenciji UN o pravu mora, dalo je novi poticaj ugovaranju preciznih granica i točnom definiranju pojasa u kojima su države ovlaštene vršiti svoju suverenost odnosno suverena prava i jurisdikciju. Nakon što je na III. Konferenciji UN o pravu mora postignut konsenzus o isključivom gospodarskom pojasu, države su počele pregovarati o mnogo složenijim i višefunkcionalnim granicama koje jedinstvenom crtom odjeljuju jurisdikciju države nad svim morskim pojasima. Tako je od tada sklopljeno niz ugovora koji, osim što razgraničuju morske pojase pod jurisdikcijom države, istovremeno razgraničuju i teritorijalno more.⁵⁹

⁵⁶ *Ibid.*, str. 579.

⁵⁷ Premda je autor nastojao analizirati sve sklopljene ugovore, moguće je da postoje neki ugovori koji nisu do danas objavljeni u šire dostupnim publikacijama. Ipak, obrađeni ugovori daju vjerodostojan dojam o prevladavajućim tendencijama pri razgraničavanju teritorijalnog mora.

⁵⁸ Danas 135 država ima teritorijalno more do udaljenosti od 12 milja, dok 13 država ima teritorijalno more preko te udaljenosti. Tonga je odredila širinu svog teritorijalnog mora koordinatama koje prelaze 12 milja. Togo je proglasio 30 milja, a Sirijska Arapska Republika ima 35 milja teritorijalnog mora, dok je 11 država proglasilo 200 milja: Benin, Ekvador, Kongo, Liberija, Nikaragva, Peru, Salvador, Somalija, Siera Leon. Vidi: *LSB* No. 39, 1999, str. 39-50. Pored toga, treba imati na umu da je niz država naknadno uskladilo svoje zakonodavstvo s Konvencijom o pravu mora, odnosno da je u trenutku sklapanja imalo teritorijalno more širine koja je prelazila 12 milja. Među takve države spadaju Argentina, Brazil, Čile, Kolumbija, Kamerun, Nigerija, Panama, Tanzanija, Urugvaj. vidi u: Charney, J.I., Alexander, L.M., (ur.), "IMB CD-ROM", 1998.

⁵⁹ U cilju što cjelovitijeg analize prakse razgraničenja teritorijalnog mora analiza obuhvaća i neke višefunkcionalne granice kojima se ujedno razgraničava i teritorijalno more. Također su obuhvaćeni i ugovori između država koje su proglasile teritorijalno more šire od 12 milja. Zasižno ove dvije kategorije ugovora nemaju istu težinu za izvođenje zaključaka o prevladavajućim tendencijama u praksi razgraničavanja teritorijalnog mora, nego što to imaju ostali ugovori kojima se isključivo razgraničuju teritorijalno more na udaljenosti do 12 milja. Detaljnu analizu prakse država vidi: Turkalj, K., «Razgraničenje teritorijalnog mora između Hrvatske i Slovenije u Tršćanskom odnosno Piranskom zaljevu», magistarski rad na Pravnom fakultetu, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, 2000., str. 37. – 59.

Analiza prakse država u ugovaranju granica teritorijalnog mora pokazuje da je primjena crte sredine, kao metode razgraničenja, također dominirala i zadnjih 70 godina. Od ukupno 45 sklopljena ugovora ekvidistanca je kao metoda primijenjena u 33 ugovora, od kojih je 15 zaključeno između država kojima obale leže sučelice, a 18 između država kojima se obale dodiruju. U 9 ugovora primijenjena je metoda različita od ekvidistance, s time da su paralele zemljopisnih dužina i širina primijenjene u 5 slučajeva, dok su u 4 slučajeva primijenjene sve ostale metode (prolongaciju smjera kojim se kretala zajednička kopnena granica,⁶⁰ crta okomita na opći smjer obale.⁶¹ Posebnu kategoriju čini 5 ugovora koji se ne mogu svrstati niti u jednu od kategorija budući da je kod njih teško izvesti bilo kakav zaključak o primijenjenoj metodi.⁶²

Gledano sa stajališta prakse država pri razgraničavanju teritorijalnog mora, može se zaključiti da je crta sredine najčešće korištena metoda razgraničenja. Premda su se pored ekvidistance povremeno koristile i druge metode kao paralele zemljopisnih širina i dužina, crta okomita na opći smjer obale, te thalweg, samo je ekvidistanca u pripremnim kodifikacijskim radovima ozbiljno razmatrana kao pravno poželjna i privilegirana metoda.⁶³ Pojava pravila ekvidistance/posebne okolnosti u ranom ugovornom pravu može se objasniti činjenicom da je ova formula pogodila ravnotežu između neke vrste predvidljivosti i fleksibilnosti, objektivnosti i diskrecije. Pored toga, kombinirano pravilo općenito poštuje načelo jednake podjele prostora razgraničenja u situacijama kad u prostoru razgraničenja nema nepravilnih obalnih tvorevina odnosno kada nema većih razlika u duljini obala. Konačno ono uzima u obzir blizinu i razmjernost obala kao pravne osnove naslova teritorijalnog mora.⁶⁴ Razvoj tehničkih sredstava za provođenje razgraničenja, nadahnuo je države u želji za određivanjem svakog metra teritorijalnog mora. Pravilo crte sredine odgovaralo je toj želji za preciznim razgraničenjem budući da niti jedna druga metoda nije imala takvu izvjesnost u primjeni.⁶⁵ Ipak, Boundy smatra da

⁶⁰ Protokolom između Vlade SSSR i Vlade Republike Turske o uspostavi morske granice između sovjetskih i turskih teritorijalnih voda u Crnom moru, potpisan 17. travanja 1973. godine, te stupio na snagu 27. ožujka 1975. godine uspostavlja se granica teritorijalnog mora počevši od zadnje točke kopnene granice dviju država do udaljenosti od 12 milja. Tekst Protokola vidi: *Maritime Boundary Agreements (1970-84)*, *op. cit.*, str. 191.

⁶¹ Ugovor između Vlade Brazila i Vlade Urugvaja sklopljen je razmjenom nota 21. srpnja 1972. godine, te je stupio na snagu 12. lipnja 1975. Vidi: Charney, Alexander, *op. cit.*, sv. II, Report no. 3-4, str. 786-792. Protokol između Vlade NR Poljske i Vlade SSSR o razgraničenju poljskih i sovjetskih teritorijalnih voda u zaljevu Gdanjska i u Baltičkom moru, potpisan 18. ožujka 1958. godine, te stupio na snagu 29. srpnja 1958. Tekst Protokola vidi u: Charney, Alexander, (ur), sv. II, *op. cit.*, str. 2051-2052.

⁶² Dva ugovora tretirana su zbog svojih specifičnosti u dvije različite kategorije (Ugovor o uspostavi Republike Cipar i Poljsko-sovjetski ugovor iz 1958). Zbog toga, ukoliko se zbrajaju ugovori iz pojedinih kategorija dobiva se ukupno 47 ugovora, što u stvari nije točan podatak budući da ukupan broj analiziranih ugovora u stvari iznosi 45 ugovora. Naime, Ugovor o uspostavi Republike Cipar uspostavlja dva para granica od kojih jedan slijedi ekvidistanca, a dok se za drugi par ne može utvrditi točna metoda razgraničenja. Ugovor između Poljske i SSSR primijenio je metodu okomice na opći smjer obale, koja u konkretnom slučaju odgovara ekvidistanci. Dakle, prilikom računanja treba odbiti 2 ugovora koji se analiziraju u dvije različite kategorije.

⁶³ Vidi: Legault, Hankey, *op. cit.*, str. 203.

⁶⁴ *Ibid.*, str. 221.

⁶⁵ Rhee, *op. cit.*, str. 579.

ne postoji dokaz da su se države osjećale obvezane temeljem prava na korištenje bilo koje metode razgraničenja.⁶⁶

No, praksa je bila značajna i za donošenje nekih sudskih odluka. Naime, sudovi se nisu ustručavali koristiti rješenja iz prakse država kako bi opravdali primjenu pojedine metode razgraničenja.⁶⁷ Premda praksa država ne ukazuje na jednu jedinu metodu kao obvezatnu za sve situacije, ona ipak daje značajne smjernice o načinima na koji su države postupale u odnosu na zemljopisne, povijesne i druge čimbenike.⁶⁸ U tom smislu praksa država ima veliko pravno i praktično značenje. Tako, Legault i Hankey proučavanjem prakse dolaze do zaključka da ne postoji magična formula za povlačenje morskih granica, ali da međusoban odnos obala (sučeljen, bočan ili mješovit) predstavlja važan čimbenik u izboru metode.⁶⁹ Churchill i Lowe navode da je normalna praksa između država koje leže sučelice bila primjena crte sredine, dok se kod država čije obale graniče ona pokazala manje dosljednom.⁷⁰ Kod mješovitih situacija korištena metoda je ovisila o tome koji odnos obala postoji u svakom od segmenata razgraničenja. U nekim slučajevima posebne okolnosti su dovodile do modificiranja ekvidistance ili do primjene neke druge metode. U stvari, u praksi je, radi sigurnosti i jednostavnosti, bilo uobičajeno odrediti granicu upućivanjem na geografske koordinate, a takvo određenje neizbježno je dovodilo do odstupanja od striktno ekvidistance.⁷¹

D) Presude

Odlučivanje o razgraničenju samo teritorijalnog mora bilo je predmet sudskog rješavanja u svega nekoliko sporova, ali se sud razgraničavajući ostale morske prostore, u svojim presudama često osvrtao i na pitanja koja su bitna i za razgraničenje teritorijalnog mora. Zbog toga se je poželjno analizirati i one presude koje se ne odnose isključivo na razgraničenje teritorijalnog mora. Tako je Međunarodni sud u sporu o ribolovu između Velike Britanije i Norveške značajan dio presude posveti **historijskim pravima i historijskom naslovu**.⁷² Ova presuda zasigurno je od velikog značenja zbog definicije “historijskih voda”.⁷³ Daljnju razradu **pojam “historijskih zaljeva i historijskih voda”** dao je 1992. godine Međunarodni sud u svojoj Presudi u sporu o granici između Salvadora i Hondurasa na kopnu, na otocima i na moru.⁷⁴

⁶⁶ Vidi: Boundy, R.R., “State practice in maritime Delimitation”, u: Blake, G.H. (ur.), WMB, 1994, str. 19.

⁶⁷ Tako je npr. arbitražni sud, u sporu o razgraničenju epikontinentalnog pojasa između Velike Britanije i Francuske, davanje djelomičnog učinka otoku Scilly opravdao praksom država. Sud je rekao da se “mogu naći brojni primjeri u praksi država u kojoj je samo djelomičan učinak dan otocima smještenim izvan teritorijalnog mora. Vidi: Spor između Velike Britanije i Francuske o razgraničenju epikontinentalnog pojasa (arbitražna presuda od 30. lipnja 1977), ILM 1979, str. 117., para 251.

⁶⁸ Vidi: Boundy, op. cit., str. 24.

⁶⁹ Vidi: Legault, Hankey, op. cit., str. 221.

⁷⁰ Vidi Churchill, Lowe, op. cit., str. 154.

⁷¹ Ibid.

⁷² Vidi: Presudu u sporu o ribolovu između Velike Britanije i Norveške, I.C.J. Reports 1951, str. 116.

⁷³ Za “historijske vode” Sud je rekao da obično znače “vode koje se tretiraju kao unutrašnje vode, ali koje ne bi imale takav karakter da nije postojao historijski naslov”. Ibid., str. 130.

⁷⁴ U sporu o granici između Salvadora i Hondurasa na kopnu, na otocima i na moru, Međunarodni sud je imao zadatak donijeti odluku o kopnenoj granici, pravnom položaju otoka u zaljevu Fonseca, te o pravnom položaju morskog prostora unutar i izvan zaljeva Fonseca. Vidi: Presuda od 11. rujna 1992. godine u Sporu

Međunarodni sud je u britansko-norveškom sporu također izrekao svoje shvaćanje nekih osnovnih pitanja proizišlih iz prirode teritorijalnog mora. Tako se osvrnuo na usku povezanost teritorijalnog mora s kopnenim područjem, te je zaključio da je: “kopno ono koje potvrđuje pravo obalne države nad vodama ispred njegovih obala”.⁷⁵ U Sporu o morskoj granici između Gvineje i Gvineje Bisau Arbitražni sud je svojom presudom 1985. godine,⁷⁶ još jednom potvrdio ovo temeljno načelo prema kojem kopno dominira morem, te njegovu relevantnost za samo razgraničenje. To je izrekao na sljedeći način: “U cilju da svako razgraničenje bude provedeno pravično i na objektivnim temeljima, važno je osigurati da, koliko je to moguće, svaka država kontrolira morsko područje nasuprot svoje obale i u svojoj blizini.”⁷⁷

Presuda arbitražnog suda u sporu o razgraničenju na moru između Kanade i Francuske u području otoka St. Pierre i Miquelon (arbitražna presuda usvojena je 10. lipnja 1992.) je djelomično primjenjiva i na pitanja vezana za razgraničenje teritorijalnog mora.⁷⁸ Naime, konstatacija da “protezanje morske projekcije kopna ovisi, u svakom konkretnom slučaju, o geografskim okolnostima” ima još i veće značenje za teritorijalno more. Sud ističe da konkretna obala, ma kako kratka bila, može imati morsku projekciju sve do udaljenosti od 200 milja, pod uvjetom da ne postoji konkurirajuća obala zbog koje bi se trebao skratiti taj doseg.⁷⁹

U presudi u Sporu o razgraničenju epikontinentalnog pojasa u Sjevernom moru iz 1969. Međunarodni sud je konstatirao da je **metoda ekvidistance** vrlo prikladna metoda, te da je njeno korištenje primjereno u značajnom broju slučajeva. To je metoda koja ima sposobnost primjene u gotovo svim okolnostima.⁸⁰ Sud je dodao da je vjerojatno istinito reći da niti jedna druga metoda nema istu kombinaciju praktične prikladnosti i sigurnosti (predvidljivosti) u primjeni. Ipak ti faktori nisu dovoljni da metodu pretvore u pravno

o kopnu, otocima i morskoj granici između El Salvadora i Hondurasa uz intervenciju Nikaragve, ICJ Reports, 1992. str. 351.

⁷⁵ Vidi: Presudu u sporu o ribolovu između Velike Britanije i Norveške, I.C.J. Reports 1951, str. 133.

⁷⁶ Spor o morskoj granici, Gvineja i Gvineja Bisau su 1983. godine podnijele na rješavanje Arbitraži. Vidi: Poseban sporazum (kompromis) o osnivanju Suda, potpisan 18. veljače 1983., ILM, sv. 25, 1986, str. 254-256. i 289. para 86.

⁷⁷ Ibid., str. 290, para. 92.

⁷⁸ Otoci St. Pierre i Miquelon, smješteni u neposrednoj blizini južne obale Newfoundlanda, doveli su do spora o morskoj granici između Kanade i Francuske. Kanada je smatrala da otoci St. Pierre i Miquelon imaju pravo samo na 12 milja teritorijalnog mora, dok je, s druge strane, Francuska smatrala da oni imaju pravo i na epikontinentalni pojas i na isključivi gospodarski pojas, te da se razgraničenje treba provesti primjenom crte sredine. Dvije države su pregovorima uspjele dogovoriti samo granicu teritorijalnog mora u uskom pojasu između Newfoundlanda i otoka St. Pierre i Miquelon, dok su razgraničenje ostalih morskih prostora, zbog nemogućnosti dogovora, podnijele na ad hoc Arbitražni sud. Kanada i Francuska su 30. ožujka 1989. sklopile sporazum kojim su ustanovile Arbitražni sud. Od Arbitražnog suda su zatražile da utvrdi jedinstvenu morsku granicu kojom će se razgraničiti svi morski prostori u kojima obalne države imaju pravo vršiti jurisdikciju. Tekst sporazuma vidi: ILM, br. 31, str. 1151, para. 1. Također, vidi stavak 1., članka 2. kompromisa., str. 1152.

⁷⁹ Ibid., str. 1164. para. 45,

⁸⁰ Presuda u sporu o razgraničenju epikontinentalnog pojasa u Sjevernom moru, I.C.J. Reports 1969. str. 24. para 22.

pravilo koje bi se obvezatno primjenjivalo u svim okolnostima u kojima se stranke ne dogovore drugačije ili u kojima se ne može dokazati da postoje posebne okolnosti.⁸¹

Za bolje razumijevanje **kombiniranog pravila ekvidistance/posebne okolnosti** zasigurno je veliki doprinos dala presuda Arbitražnog suda u sporu o razgraničenju epikontinentalnog pojasa između Francuske i Velike Britanije.⁸² Naime, Arbitražni sud je izrekao da kombinirano pravilo ne formulira ekvidistancu i posebne okolnosti kao dva odvojena pravila, već da se radi o jednom pravilu. Zbog toga, ne postoji teret dokazivanja posebnih okolnosti. Činjenica da se radi o jedinstvenom pravilu znači da je pitanje da li je neka druga granica opravdana zbog posebnih okolnosti sastavni dio pravila koje propisuje primjenu ekvidistance. Kao takvo, premda uključuje pitanje činjenica, to pitanje je uvijek pravno pitanje koje sud mora, *proprio motu*, uzeti u obzir.⁸³ Arbitražni sud je također konstatirao da je primjena ekvidistance pitanje ugovorne obveze za stranke Ženevske konvencije, ali da kombinirani karakter pravila (ekvidistance i posebnih okolnosti) znači da je ta obveza uvjetovana nepostojanjem druge granice koju opravdavaju posebne okolnosti (naglasak dodao K.T.).⁸⁴ Arbitražni sud je zaključio da su upravo geografske i druge okolnosti svakog konkretnog slučaja te koje ukazuju i opravdavaju korištenje ekvidistance kao sredstva postizanja pravičnog rješenja, prije nego što bi to bila prirodna vrijednost te metode kao pravnog pravila razgraničenja.⁸⁵ U svojoj presudi Arbitražni sud je također ukazao na različito djelovanje međusobnog odnosa obala dviju država na razgraničenje ovisno o tome da li se radi o sučeljenim ili bočnim državama.⁸⁶ Suštinska razlika između ovih dviju situacija je u tome što crta sredine kod sučeljenih obala u pravilu dovodi do pravičnog rezultata, dok se kod lateralne ekvidistance ne rijetko događa da, na većim udaljenostima, zbog prisutnosti pojedinih geografskih tvorevina (geographical features) ona dovodi do nepravičnih razgraničenja.⁸⁷ Arbitražni sud je istaknuo da, u slučajevima kada određene geografske formacije utječu na smjer granice, velika većina njemu poznatih razgraničenja, što se tiče metode

⁸¹ Ibid., str. 24. para. 23.

⁸² Velika Britanija i Francuska su 1970. godine otvorile pregovore u cilju razgraničenja njihovih epikontinentalnih pojasa. Nakon neuspjelih pregovora, njihove vlade su se 1974. godine sporazumjele da podnesu spor jednom ad hoc arbitražnom sudu. Stranke su od Arbitražnog suda zatražile da, na temelju pravila međunarodnog prava mjerodavnog između stranaka, donese odluku o protezanju granice između dijelova epikontinentalnog pojasa koji pripadaju Velikoj Britaniji u okolici Kanalskih otoka odnosno Francuskoj. Vidi: Presudu u sporu o razgraničenju epikontinentalnog pojasa između Kraljevine Velike Britanije i Sjeverne Irske i Francuske Republike iz 1977, ILM, 1979, str. 25-28, para. 13-21.

⁸³ Ibid., str. 48. para. 68.

⁸⁴ Ibid., str. 48. para. 70.

⁸⁵ Ibid.

⁸⁶ Sud se o ovom pitanju morao očitovati iz razloga što se Francuska i Velika Britanija nisu mogle suglasiti oko međusobnog odnosa njihovih obala u prostoru razgraničenja. Francuska je tvrdila da su njihove obale sučeljene samo u jednom dijelu prostora razgraničenja, te je negirala primjenjivost kombiniranog pravila na dio prostora razgraničenja koji se nalazi u Atlantskom oceanu, tvrdeći da u tome prostoru odnos njihovih obala nije niti sučeljen niti bočna. Naime, u Atlantskom oceanu na prvi pogled je vidljivo da države ne leže sučelice, a kako se ove dvije države ne dodiruju, te kao nemaju zajedničku kopnenu granicu, ova situacija ne može se tretirati kao bočno razgraničenje. Zbog toga se ova situacija mora tretirati kao *sui generis*. S druge strane Velika Britanija je tvrdila da u cijelom prostoru razgraničenja njihove obale leže sučelice. Ibid. str. 54. – 56., para 89.-90.

⁸⁷ Ibid. str. 59. para. 95.

razgraničenja, **rađe prihvaća svojevrsnu modifikaciju ili varijantu ekvidistance nego da potpuno odbaci ekvidistanca.**

Međunarodni sud je u Presudi u sporu između Danske i Norveške o razgraničenju na moru između Grenlanda i otoka Jan Mayen (presuda Međunarodnog suda od 14. lipnja 1993.),⁸⁸ **definirao “posebne okolnosti”** kao one okolnosti koje mogu modificirati rezultat do kojeg je došlo čistom primjenom načela ekvidistance.⁸⁹ Sud, dalje u presudi, napominje da je opće međunarodno pravo, kao što se razvilo putem sporova rješavanih pred Sudom i arbitražnom jurisprudencijom, te kroz rad Treće konferencije UN o pravu mora, primijenilo koncept “relevantnih okolnosti”. Sud “relevantne okolnosti” opisuje kao činjenice koje se nužno trebaju uzeti u obzir u procesu razgraničenja.⁹⁰ Premda se radi o kategorijama koje su različite u postanku i imenu, postoji neizbježna tendencija prema asimilaciji između samih “posebnih okolnosti” iz članka 6. Konvencije iz 1958. godine i “relevantnih okolnosti” koje proizlaze iz običajnog prava, a tome je jedini razlog što obje teže omogućavanju postizanja pravičnog rezultata. Ovo je pogotovo istinito u slučaju obala koje leže jedna nasuprot druge, gdje je tendencija običajnog prava, isto kao i odredbe članka 6. postavila hipotezu o crti sredine kao onoj koja prima facie dovodi do pravičnog rezultata.⁹¹

Na kraju se može zaključiti da ekvidistanca u razgraničavanju morskih prostora na manjim udaljenostima u pravilu dovodi do pravičnog rezultata. Proširivanjem vlasti na udaljene morske prostore izvan teritorijalnog mora dovelo je do potiskivanja značenja ekvidistance na račun postizanja pravičnosti, kao cilja razgraničenja udaljenih morskih prostora. Općenito govoreći, u postupku primjene načela pravičnosti, jurisprudencija je razvila niz kriterija koje treba smatrati relevantnim u izboru najprimjerenije metode razgraničenja. Premda kriteriji koji se razlikuju od onih geografskih nisu u načelu bili isključeni i premda su i oni imali određenu ulogu u vrednovanju pravičnosti razgraničenja, jurisprudencija se praktički oslanjala samo na geografske kriterije. Prema Jaenickeu između svih tih kriterija samo tri zaslužuju pažnju: “prirodna prolongacija”, “crta sredine” i “proporcionalnost”.⁹²

⁸⁸ Danska je 1988. godine jednostrano pokrenula postupak pred Međunarodnim sudom tražeći od Suda da Grenlandu prizna pravo na punih 200 milja ribolovnog pojasa i epikontinentalnog pojasa, te da povuče jedinstvenu crtu kojom će te pojase razgraničiti od odgovarajućih pojasa koji pripadaju norveškom otoku Jan Mayen. Nadležnost Međunarodnog suda Danska je zasnivala na obostranim deklaracijama o obvezatnoj nadležnosti Suda, koje su obje države dale u skladu s člankom 36., stavkom 2. Statuta. Vidi: Presudu u sporu između Danske i Norveške o razgraničenju na moru između Grenlanda i otoka Jan Mayen, *I.C.J. Reports* 1993, str. 41., para. 1; Memorial Kraljevine Danske, str. 42. para. 9.

⁸⁹ *Ibid.*, str. 62. para. 55.

⁹⁰ *Ibid.*

⁹¹ *Ibid.*, str. 62, para 56.

⁹² Vidi: Jaenicke, G., “Law of the Sea”, u: Bernhardt, R. (ur.) *EPIL*, sv. 3, 1994, str. 163-164. _

IV. DEFINIRANJE ZAHTJEVA DVIJU DRŽAVA

Prije nego što se definiraju zahtjevi svake od država glede razgraničenja, korisno je radi boljeg razumijevanja reći nešto o samom prostoru u kojem se razgraničenje treba provesti. Radi se o prostoru sjevernog Jadrana koji se naziva Tršćanski zaljev. Njegove obale okružuju tri obalne države: Hrvatska, Slovenija i Italija. Sam Tršćanski zaljev podijeljen je na dva približno jednaka dijela: talijanski dio i dio koji je pripadao bivšoj Jugoslaviji. Dakle prostor razgraničenja omeđen je s jedne strane hrvatskom i slovenskom obalom, a s druge strane s naslijeđenom talijanskom granicom (vidi prilog broj 4.). Unutar Tršćanskog zaljeva nalazi se Piranski zaljev u čijoj unutrašnjosti završava kopnena granica između Slovenije i Hrvatske.

Što se tiče ostalih karakteristika eventualno relevantnih za razgraničenje, valja napomenuti da su oba zaljeva relativno male dubine. Naime, prosječna dubina u Tršćanskom zaljevu iznosi između 20-30 m), dok je dubina u većem dijelu Piranskog zaljeva manja od 15 m. Nadalje oba zaljeva su relativno male površine (površina Piranskog zaljeva je 17.8 km²). Ulaz u Tršćanski zaljev širok oko 24 morske milje, dok je ulaz u Piranski zaljev svega 5 kilometara. Oba zaljeva su zbog svoje male površine i dubine izrazito ekološki osjetljivi.

A. Zahtjevi Slovenije glede razgraničenja teritorijalnog mora

Premda je Slovenija u svom prvom nacrtu sporazuma o zajedničkoj granici iz 1991. godine, predložila da granica u Piranskom zaljevu ide crtom sredine, već je iduće godine promijenila svoje stajalište o morskoj granici između dviju država. Naime, slovenski ministar vanjskih poslova je 5. lipnja 1992. iznjelio stav o suverenosti Slovenije nad cijelim Zaljevom.⁹³ Od tada pa sve da danas slovenska službena politika zastupa ovaj stav s time da ga je nadopunila zahtjevom kojim traži teritorijalni izlaz do otvorenog mora.

Može se reći da su stajališta Slovenije glede granice na moru najjasnije definirana u Memorandumu o Piranskom zaljevu od 7. travnja 1993. godine kojeg je usvojio slovenski parlament.⁹⁴ Sama činjenica da je ovaj dokument usvojilo najviše zakonodavno tijelo jedne države govori o njegovom razmjerno visokom statusu odnosno o njegovoj pravnoj snazi. Zbog toga, treba imati na umu da su slovenski pregovarači vezani sa, u njemu, sadržanim zahtjevima, odnosno da Memorandum određuje okvir unutar kojega oni mogu pregovarati. U ovom radu se dalje obrađuju zahtjevi koji su u njemu sadržani,

⁹³ Vidi: Despot, Z., Cvek, M., članak u Večernjem listu pod nazivom «Geodet Seissel ima tajne adute za međunarodnu arbitražu oko Piranskog zaljeva», 17. lipnja 2000., str. 44.-45.

⁹⁴ Memorandumu o Piranskom zaljevu od 7. travnja 1993. nije bio dostupan u njegovom izvornom obliku, već samo u slovenskom prijevodu teksta Memoranduma na hrvatski jezik, koji je autor dobio od prof. Iblera. Ni sam tvorca hrvatskog prijevoda nije autoru poznat, ali prema riječima prof. Iblera vjerodostojnost prijevoda nije nikada tijekom pregovora bila osporavana. Pored toga, tekst Memoranduma može se naći, skoro u cijelosti prepričan, u članku Simoniti i Sotlara. Vidi: Simoniti, I., Sotlar, M., "The Land Boundary Between the Republic of Slovenia and Republic of Croatia and the Negotiations on the Maritime Boundary delimitation", *JIR*, 1996, str. 85-91. Autori članka predstavnici su Ministarstva vanjskih poslova Republike Slovenije.

te je stoga, ali i zbog relevantnosti Memoranduma i boljeg razumijevanja naših komentara, najprije potrebno navesti cijeli njegov sadržaj. Tekst Memoranduma u prijevodu na hrvatski jezik glasi:

“Republika Slovenija polazi od činjenice da njena granica na moru s Republikom Hrvatskom, u okviru pravnog poretka nekadašnje SFR Jugoslavije, nije bila nikada određena i da je potrebno granicu na moru među novonastalim suverenim državama, nasljednicama bivše SFRJ – tj. Republike Slovenije i Republike Hrvatske – tek odrediti.

Republika Slovenija će se u rješavanju problematike određivanja granice na moru sa susjednom prijateljskom državom Republikom Hrvatskom ustrajno i dosljedno zauzimati za postizanje sporazumnog i za obje strane pravednog rješenja, miroljubivim sredstvima u skladu s načelima osnivačke povelje Organizacije Ujedinjenih Naroda, Deklaracije o načelima međunarodnog prava o prijateljskim odnosima i suradnji među državama u skladu s Osnivačkom poveljom Ujedinjenih Naroda i u duhu načela Konferencije o sigurnosti i suradnji u Europi i drugih međunarodnih akata koje je Republika Slovenija prihvatila prigodom priznanja.

Republika Slovenija naglašava važnost obostranih napora i suradnje u rješavanju navedene problematike i nužnost izbjegavanja incidenata u duhu jačanja dobrosusjedskih odnosa te političke i pravne stabilnosti u tom dijelu Jadrana. U tom smislu podržava stručni pristup kroz suradnju ekspertnih grupa poštujući načela i pravila međunarodnog prava.

Republika Slovenija se zauzima za očuvanje cjelovitosti Piranskog zaljeva pod njenim suverenitetom i jurisdikcijom i za izlaz na otvoreno more na temelju dopuštenih kriterija međunarodnog prava te uvažavanja specifične situacije Republike Slovenije.

Republika Slovenija polazi sa stajališta da je Piranski zaljev primjer sui generis, koji diktira isključivo uvažavanje s povijesnog naslova i drugih posebnih okolnosti i odlučno odbacuje uporabu kriterija crte sredine, koja bi značila u primjeru Piranskog zaljeva za Republiku Sloveniju nepravedno i beživotno rješenje, te bi bila potpuno u suprotnosti s povijesnim i stvarnim stanjem u Piranskom zaljevu. Treba uzeti u obzir činjenicu, da je Republika Slovenija izvršavala jurisdikciju i vlast u Piranskom zaljevu u bivšoj SFRJ i da je takvo stanje bilo i zatečeno pri proglašenju neovisnosti obiju država dana 25. lipnja 1991. Glede takvog stanja sigurno je najprimjerenija uporaba načela uti possidetis koje pravno potvrđuje stvarno izvršavanje vlasti Republike Slovenije kao bivše Republike u sastavu bivše SFRJ nad cjelovitim Piranskim zaljevom. Takvo rješenje također odgovara načelu teritorijalnog statusa quo, koji je jedno od temeljnih međunarodnopravnih načela, na koje se oslanja sadašnje europsko teritorijalno uređenje i čiju uporabu je utvrdila i Arbitražna komisija u okviru Konferencije o bivšoj Jugoslaviji. Kod toga Republika Slovenija upozorava da je svoju državnu suverenost na dotičnom području uspostavila u skladu s pravilima međunarodnog prava.

Republika Slovenije nije bila samo čuvar akvatorija Piranskog zaljeva u smislu nadzora policijskih organa, već je sve vrijeme gospodarski upravljala

zaljevom i savjesno brinula za njegovu biološku ravnotežu i ekološku zaštitu u smislu očuvanja njegovih prirodnih bogatstava, te druga prirodna i kulturna nasljeđa Piranskog zaljeva kao cjeline.

Piranski zaljev je kao nedjeljiva cjelina već povijesno pripadao Piranskoj općini i isključivo u svestranoj upotrebi tamo živućeg stanovništva koje je bilo u stoljetnoj povijesti naseljeno isključivo s piranske strane, odnosno područja solana, koje su bile neodvojivi dio piranske općine.

Glede navedenih razloga Vlada Republike Slovenije predlaže Vladi Republike Hrvatske, da države na temelju ustanovljenih činjenica ekspertnih grupa nastave pregovore, pri čemu Republika Slovenija predlaže da se obje strane dogovore da Republika Slovenija s obzirom na povijesne činjenice i kriterije posebnih okolnosti sačuva suverenitet i jurisdikciju nad Piranskim zaljevom kao cjelinom. Istovremeno neka eksperti nastave s pregovorima glede modaliteta provođenja režima u Piranskom zaljevu i pograničnim morskim područjima, koji će se temeljiti na dobrosusjedskim odnosima, odgovarati najmodernijim europskim standardima i pripomoći daljnjem razvijanju prijateljske suradnje među državama.

Glede granica na moru s Republikom Hrvatskom izvan Piranskog zaljeva Republika Slovenija isto tako zastupa stajalište da je s obzirom na specifičnost situacije potrebno uvažavati načelo pravednosti i s tim tzv. posebne okolnosti, koje donosi 12. članak Konvencije o teritorijalnom moru i vanjskom morskom pojasu iz godine 1958. Republika Slovenija nesumnjivo ispunjava uvjete za korištenje toga instituta, pa spada u skupinu tzv. geografsko-zakinutih država koje zbog gospodarskog položaja ne mogu proglasiti svoje ekskluzivne ekonomske zone. Radi se o životnom pitanju stjecanja dovoljnih količina prirodnih izvora za preživljavanje slovenskog naroda. Republika Slovenija zato smatra da je potrebno, u skladu s načelom pravednosti i uzimajući u obzir institut posebnih okolnosti, povući granicu s Republikom Hrvatskom tako da bi se teritorijalno more Republike Slovenije bar na uskom odsjeku doticalo s otvorenim morem Jadrana. Izlaz na otvoreno more bi Republici Sloveniji omogućavao nastavak nesmetanog izvršavanja međunarodno-pravno priznatog prava slobode ribolova na otvorenom dijelu Jadranskog mora i sprečavao mogućnost nastanka novih ribolovnih incidenata. Samo na taj način bi Republika Slovenija očuvala temelj za izvršavanje svog prava komuniciranja sa svijetom, koje je do sada uvijek imala i koje je jedno između osnovnih prava svake suverene države.

Ljubljana, 7. travanja 1993.”⁹⁵ (naglasak dodao K.T.)

U ovom relativno kratkom tekstu spominje se niz međunarodnopravnih instituta kojima Slovenija nastoji opravdati svoje zahtjeve.⁹⁶ Prema Simonitiju i Sotlaru, slovenska

⁹⁵ Tekst Memoranduma na hrvatskom jeziku je doslovno prepisan, tako da sadrži niz naziva koji nisu u skladu sa službenom hrvatskom terminologijom. Primjerice u tekstu se spominje Osnivačka povelja Organizacije Ujedinjenih Naroda, dok je u hrvatskom uobičajeno govoriti, sukladno svim izvornim jezicima, samo Povelja Ujedinjenih naroda. Ibid.

⁹⁶ Treba napomenuti da se Memorandum poziva na pojedine pravne institute protivno samom smislu i svrsi tih instituta. Primjerice Memorandum se poziva na činjenicu da Slovenija “spada u skupinu tzv. geografsko-zakinutih država” kao posebnu okolnost koja je relevantna za razgraničenje na moru. No,

stajališta sadržana u Memorandumu sastoje se u dva osnovna zahtjeva: 1. zahtjevu za očuvanjem cjelovitosti Piranskog zaljeva pod slovenskom suverenosti i 2. zahtjevu za direktnim pristupom otvorenom moru (oba slovenska zahtjeva najbolje ilustrira karta u Prilogu broj 1.).⁹⁷

Prema mišljenju prof. Iblera srž i težište zahtjev Slovenije za suverenost nad cjelim Piranskim zaljevom nedvojbeno su izraženi riječju “cjelovitost”.⁹⁸ Eventualno usvajanje ovog zahtjev Slovenije imalo bi za posljedicu da bi morska površina Zaljeva, koji je okružen s dvije obalne države, pripala samo jednoj državi. Odnosno samo bi jedna država imala suverenost nad cijelom površinom mora u zaljevu, stupom vode ispod površine, morskim dnom i podzemljem, te zračnim prostorom iznad površine zaljeva. Drugo, a što je izravna posljedica prvog, jednoj obalnoj državi uskraćuje se pravo na more ispred njene obale, odnosno uskraćuje se pravo na teritorijalno more, zajamčeno člankom 1. Konvencije o teritorijalnom moru i vanjskom pojasu iz 1958. odnosno člankom 2. Konvencije o pravu mora iz 1982. Treća posljedica zahtjeva za očuvanjem cjelovitosti Piranskog zaljevu bila bi da između obalnih država ne bi bilo morske granice, pa tako ni razgraničenja u samom zaljevu. Kako se Slovenija do sada nije precizno odredila o točnom protezanju morske granice unutar Piranskog zaljevu, prof. Ibler smatra da se “samo može pretpostavljati da bi se ta crta morala protezati uz obalu Republike Hrvatske u Piranskog zaljevu sljedeći crtu niske vode u pravcu izlaza iz Zaljeva”.⁹⁹ Prvi argument, koji iznosi Memorandum u potporu zahtjeva Slovenije za suverenost nad cjelim Piranskim zaljevom, sastoji se u kvalifikaciji Piranskog zaljeva kao **primjera sui generis**. Posebnost Piranskog zaljeva Slovenija temelji se na **historijskom naslovu i drugim posebnim okolnostima**.¹⁰⁰ Sljedeći argument koji ističe Slovenija je načelo *uti possidetis iuris*.¹⁰¹

prema Konvenciji o pravu mora institut “države u nepovoljnom geografskom položaju” uopće ne spada u pravo razgraničenja, već se on odnosi na neka druga prava koje takve države imaju prema Konvenciji, kao što su ravnopravno sudjelovanje u iskorištavanju živih bogatstava gospodarskog pojasa obalnih država iste regije. Vidi članak 70. Konvencije o pravu mora iz 1982. op. cit., str. 385.

⁹⁷ Tekst slovenskih autora napisan je na engleskom jeziku, te isti slovenski zahtjev za direktnim pristupom otvorenom moru prevode na engleski jezik s “direct access to the high seas”. Oba zahtjeva o kojima govore ova dva slovenska autora ujedno su sadržana u jednoj od uvodnih rečenica Memoranduma. Vidi treći odlomak Memoranduma iz 1993. Vidi: Simoniti, I., Sotlar, M., “The Land Boundary Between the Republic of Slovenia and Republic of Croatia and the Negotiations on the Maritime Boundary delimitation”, JIR, 1996, str. 85-91. Autori članka predstavnici su Ministarstva vanjskih poslova Republike Slovenije.

⁹⁸ Vidi: Ibler, V., “Državna granica na moru između Republike Hrvatske i Republike Slovenije”, Zbornik, 1994, str. 471.

⁹⁹ Ibid., str. 472.

¹⁰⁰ Prema riječima Memoranduma, takvo tretiranje Piranskog zaljeva “diktira isključivo uvažavanje povijesnog naslova i drugih posebnih okolnosti”, te bi drugačiji tretman Pirana “značio za Republiku Sloveniju nepravdno i bezivotno rješenje”. Nedjeljivost Piranskog zaljeva proizlazi iz činjenice da je on, kako to navodi Memorandumu, “već povijesno pripadao Piranskoj općini te da je isključivo u svestranoj upotrebi tamo živućeg stanovništva koje je bilo u stoljetnoj povijesti naseljeno isključivo s piranske strane”. Vidi: Memorandum o Piranskom zaljevu, op. cit.

¹⁰¹ Slovenija tvrdi da je “izvršavala jurisdikciju i vlast u Piranskom zaljevu u bivšoj SFRJ i da je takvo stanje bilo zatečeno pri proglašenju neovisnosti obiju država na dan 25. lipnja 1991”. Stoga, Slovenija u Memorandumu zaključuje da bi bila “najprimjerenija upotreba načela *uti possidetis* koje pravno potvrđuje

Drugi slovenski zahtjev sadržan je u drugom dijelu četvrtog odlomka citiranog teksta Memoranduma (“direktan izlaz na otvoreno more”).¹⁰² Simoniti i Sotlar u svom članku koriste izraz “access” što prema Konvenciji o pravu mora ima značenje “pristupa” otvorenom moru. Kada bi se ovaj zahtjev Slovenije za “slobodan pristup otvorenom moru” tumačio na taj način, onda bi to značilo da Slovenija traži pravo koje inače pripada neobalnim državama. Naime, pravo na pristup otvorenom moru regulirano glavom X. Konvencije o pravu mora, te se odnosi samo na neobalne države, a ne obalne kao što je Slovenija.¹⁰³ Pored toga, treba istaknuti da se sadržaj tog prava prema Konvenciji ne sastoji u pravu na teritorijalnu povezanost (koridor) neobalne države s otvorenim morem, već u pravu na tranzit preko teritorija tranzitne države.

Zahtjev Slovenije, u stvari, znači zahtjev za teritorijalnim koridorom do otvorenog mora koji bi se uspostavio “tako da bi se teritorijalno more Republike Slovenije bar na uskom odsjeku doticalo s otvorenim morem Jadrana”.¹⁰⁴ Postoje dvije osnovne varijante slovenskog zahtjeva (vidi prolog 1). Jedna predviđa da sve što je zapadno od crte koja spaja teritorijalno more Slovenije pripadne Sloveniji, dok bi prema drugoj, blažoj varijanti, Hrvatska imala zapadno od slovenskog koridora svoju «enklavu» uz talijansku granicu. Zahtjev Slovenije odnosi se na prostor izvan Tršćanskog zaljeva, odnosno na morski prostor koji leži ispred obale susjedne države (Republike Hrvatske), a ne ispred slovenske obale. To znači da se ovim zahtjevom traži odstupanje od načela da je more pripadnost kopna i da se suverenost države prostire na susjedni pojas mora u skladu s člankom 1. Konvencije o teritorijalnom moru i vanjskom pojasu i člankom 2. Konvencije o pravu mora. Treća značajka koja proizlazi iz zahtjeva za direktnim pristupom otvorenom moru je da se Slovenija ne zadovoljava s pravom neškodljivog prolaska kroz teritorijalno more, koje je zajamčeno člankom 17. Konvencije o pravu mora i koje pripada svakoj državi. Konačno, uporno inzistiranje Slovenije na teritorijalnom koridoru do otvorenog mora moglo bi se shvatiti kao pripremanje pozicije za postavljanje novog zahtjeva. Taj zahtjev bi uslijedio tek nakon što Slovenija ostvari teritorijalni dodir s otvorenim morem, a njime bi Slovenija zatražila da se na njen koridor nadoveže i odgovarajući dio epikontinentalnog pojasa i isključivog gospodarskog pojasa.

U Memorandumu se zahtjev za teritorijalnim koridorom argumentira načelom **pravičnosti, tzv. posebnim okolnostima, pripadnošću** skupini država s tzv. nepovoljnim geografskim položajem, **postojanjem vitalnog interesa**,¹⁰⁵ slobodom ribolova, te “očuvanjem temeljnog prava **slobode komuniciranja** sa svijetom”.

stvarno izvršavanje vlasti Republike Slovenije kao bivše Republike u sastavu bivše SFRJ nad cjelovitim Piranskim zaljevom”. *Ibid.*

¹⁰² Vidi: supra. tekst uz bilj. 95.

¹⁰³ Vidi: Glava X. “pravo pristupa neobalnih država moru i od mora i sloboda tranzita”, članci 124 – 132., Konvencija o pravu mora, *op. cit.*, str. 401– 402.

¹⁰⁴ Memorandum o Piranskom zaljevu, *op. cit.*

¹⁰⁵ Memorandum navodi da se “radi o životnom pitanju stjecanja dovoljnih količina prirodnih izvora za preživljavanje slovenskog naroda”. Vidi: Memorandum o Piranskom zaljevu, *op. cit.*

E) Zahtjevi Hrvatske u odnosu na razgraničenje

Hrvatska je svoje gledanje na pitanje razgraničenja na moru sa Slovenijom izrazila u tri stavka Deklaracije o stanju međudržavnih odnosa Republike Hrvatske i Republike Slovenije.¹⁰⁶ Deklaracija ima istovjetno značenje kao i slovenski Memorandum, budući da ju je usvojilo najviše zakonodavno tijelo Republike Hrvatske, odnosno Zastupnički dom Hrvatskog državnog Sabora. Deklaracija obvezuje hrvatske pregovarače, dajući im okvir unutar kojeg smiju pregovarati. Dapače, Deklaracija je u tome pogledu vrlo izričita kad kaže da su *“hrvatski predstavnici (Vlada, Državna komisija za granice) dužni zastupati stajališta u skladu...”*. Kako se Deklaracija odnosi na cjelokupne odnose dviju država, ovdje se daju samo oni njeni dijelovi koji se odnose na razgraničenje na moru:

“Vrednujući potrebu čuvanja ekoloških, marikulturnih i morfoloških osobitosti akvatorija Piranskog zaljeva ocjenjuje se da Sporazum o pograničnom prometu i suradnji, koji je potpisan od Hrvatske i Slovenije, ostvaruje potrebne pretpostavke za intenzivnu i konstruktivnu suradnju svih tijela susjednih država na obostranu korist i opću dobrobit, a osobito za unaprjeđenje uvjeta života stanovništva obiju država koje živi u pograničnom području.

Polazeći od stanja na dan 25. lipnja 1991. godine i činjenice da su i Republika Hrvatska i Republika Slovenija stranke ugovornice Međunarodne konvencije UN o pravu mora iz 1982. godine, prilikom utvrđivanja granične crte na moru između teritorijalnih mora dviju država, hrvatski predstavnici (Vlada, Državna komisija za granice) dužni su zastupati stajališta u skladu s odredbama članka 2. spomenute Konvencije, dakle zauzimati se da granična crta na moru u Piranskom zaljevu bude utvrđena po kriteriju akvidistance (jednake udaljenosti od obale), sredinom zaljeva, a dok se ta crta na moru ne utvrdi obalne države su se dužne uzdržavati bilo kakvih oblika vršenja vlasti preko središnje crte na moru u zaljevu.

Ukoliko se stavovi u pogledu granične crte na moru ne mogu uskladiti u roku 12 mjeseci Vlada Republike Hrvatske je ovlaštena zatražiti savjetodavno mišljenje od Međunarodnog suda za pravo mora u Hamburgu ili druge odgovarajuće institucije.” (naglasak dodao K.T.).¹⁰⁷

Međunarodnopravna analiza sadržaj Deklaracije otkriva slijedeće četiri osnovne postavke Hrvatske vezane za razgraničenje sa Slovenijom: a) Sporazum o pograničnom prometu i suradnji je dobar okvir za zadovoljenje interesa stanovništva u pograničnom području; b) ekvidistanca je metoda koju treba primijeniti na razgraničenje; c) za privremeno rješenje također je mjerodavna crta sredine i d) rješavanje sporova treba provesti pravnim sredstvima.

¹⁰⁶ Deklaracija o stanju međudržavnih odnosa Republike Hrvatske i Republike Slovenije, NN broj 32/99, od 2. travnja 1999., str. 1089-1090.

¹⁰⁷ U tekstu deklaracije se za «crtu kojoj je svaka točka na jednako udaljena od najbližih točaka polaznih crta od kojih se mjeri širina teritorijalnog mora svake od dviju država» koristi nepravilan izraz «akvidistanca». Navedeni izraz nije u skladu s terminologijom Konvencije o pravu mora koja za tu crtu koristi izraz «ekvidistanca». Vidi: članak 15. Konvencije o pravu mora.

V. MEĐUNARODNOPRAVNA ANALIZA

A) Analiza zahtjeva za suverenost nad cijelim zaljevom

Analiza konvencijskih rješenja pokazuje da Slovenija ovaj svoj zahtjev ne temelji na niti jednom ugovornom pravilu. Naime, konvencijska pravila reguliraju samo režim zaljeva kojemu obala pripada samo jednoj državi, dok su multinacionalni zaljevi i historijski zaljevi ostali konvencijski neregulirani.¹⁰⁸ Zbog toga bi bilo za pretpostaviti da Slovenija svoj zahtjev temelji na nekom pravilu običajnog prava, odnosno na praksi država. No, praksa otkriva da na cijelom svijetu ne postoji niti jedan primjer multinacionalnog zaljeva (zaljeva kojem obale pripadaju većem broju država) čija bi morska površina u cijelosti pripala samo jednoj državi. Na ovaj način postavljen zahtjev ne samo da nije osnovan, nego je dapače predstavlja izravno kršenje preuzetih ugovornih obveza sadržanih u Konvenciji o pravu mora. Ovaj zahtjev je u suprotnosti s jednim od temeljnih pravila međunarodnog prava mora, prema kojem svaka obalna država ima suverenost nad morskim prostorom ispred svoje obale.

Konačno valja napomenuti da se ovaj zahtjev temelji i na pogrešno utvrđenom činjeničnom stanju. Naime, nije istinita tvrdnja iznesena u Memorandumu da je samo Slovenija izvršavala jurisdikciju i vlast u Piranskom zaljevu u bivšoj SFRJ. Postoje bogata dokumentacija sudskih i upravni tijela tadašnje SR Hrvatske iz koje jasno proizlazi da su njena tijela također vršila akte vlasti u Zaljevu, te da se sredina Zaljeva smatrala granicom njihovih odgovornosti. Iz svega navedenog može se zaključiti da niti činjenično stanje, kao niti međunarodno pravo (ugovorno i običajno) ne podržavaju ovako postavljen zahtjev Slovenije.

B) Analiza zahtjeva za uspostavljanjem teritorijalnog koridora

Budući da u međunarodnom pravu ne postoji konvencijsko pravilo na koje bi se Slovenija mogla pozivati i temeljiti svoj zahtjev za koridor do otvorenog mora, eventualno se može pretpostaviti da Slovenija svoj zahtjev izvodi iz postojeće međunarodne prakse razgraničenja država na moru. Analizom dostupnih ugovora (ukupno 142 međunarodna ugovora kojima se ustanovljuju granice na moru),¹⁰⁹ i 13 presuda o razgraničenju morskih prostora, dolazi se do zaključka da danas u međunarodnoj praksi postoje samo dva primjera koja na neki način podsjećaju na koridor. Prvi "koridor" je uspostavljen u Sredozemnom moru Ugovorom o razgraničenju

¹⁰⁸ Vidi članak 10. Konvencije o pravu mora.

¹⁰⁹ Analiza sklopljenih ugovora provedena je korištenjem različitih izvora. Zasigurno najkvalitetniji izvor je, s obzirom na njegovu sistematiziranost i obradu, izdanje Charney, Alexander, IMB CD-ROM, 1998. Također, vrlo korisne su bile tri publikacije koje su obuhvatile sve ugovore u razdoblju između 1942. do 1991. godine. To su: The Law of the Sea – Maritime Boundary Agreements (1970 - 1984), UNP, Office for Ocean Affairs and the Law of the Sea, Sales No. E.87.V.12., New York, 1987. The Law of the Sea – Maritime Boundary Agreements (1942-1969), UNP, Office for Ocean Affairs and the Law of the Sea, Sales No. E.91.V.11, New York, 1991. The Law of the Sea – Maritime Boundary Agreements (1985-1991), UNP, Office for Ocean Affairs and the Law of the Sea, Sales No. E.92.V.2., New York, 1992. Konačno za analizu ugovora sklopljene tijekom 90-tih, vrlo korisni su bili LSB, posebice brojevi 42, 41, 39, 38, 36, 35, 34, 32, 31, 26. i 22.

na moru između Monaka i Francuske.¹¹⁰ Drugi “koridor” je uspostavljen odlukom Arbitražnog suda o razgraničenju morskih prostora između Kanade i Francuske.¹¹¹ Uspoređivanjem ovih dvaju koridora s koridorom koji traži Slovenija uočavaju se neke bitne razlike. Oba postojeća koridora (monegaški u Sredozemlju i francuski na Atlantskom oceanu) su frontalne projekcije kopna na moru, odnosno uspostavljeni su ispred kopna dotičnih država, za razliku od slovenskog koridora koji bi se nalazio ispred obala susjedne države. Francuski koridor u Atlantskom oceanu upravo je i bio moguć jer nije postojala nikakva obala koja bi ometala njegovo slobodno protezanje. Takvo slobodno protezanje slovenske obale nije moguće zbog geografskih karakteristika samog Tršćanskog zaljeva jer se na suprotnoj strani nalazi talijanska obala. Osim toga, monegaški koridor rezultat je posebnih institucionalnih veza između dviju susjednih država, a ne primjene pravila međunarodnog prava.¹¹² Budući da takvih posebnih veza nema između Hrvatske i Slovenije, nema ni temelja da se u dokazivanju opravdanosti zahtjeva za koridor ukazuje na navedeni primjer.

Konačno, treba se ponovno osvrnuti na članak 1. Konvencije o teritorijalnom moru i vanjskom pojasu, odnosno na članak 2. Konvencije o pravu mora kojima je određeno da se “suverenost države proteže na susjedni pojas mora koji se naziva teritorijalno more”. Kako bi uspostavljanje koridora do otvorenog mora, kako to zahtjeva Slovenija, značilo da bi se teritorijalno more Slovenije nalazilo ispred obala Hrvatske i Italije, primjenjivanjem malo prije spomenutog pravila međunarodnog prava na takav zahtjev Slovenije, jasno se dolazi do zaključka o njenoj suprotnosti s međunarodnim pravom. Uostalom Slovenija bi uspostavom teritorijalnog koridora do otvorenog mora proširila svoje teritorijalno more preko 12 milja računano od zadnje točke na njenoj obali. Time bi izravno kršila ugovornu obvezu iz članka 3. Konvencije o pravu mora koji zabranjuje da širina teritorijalnog mora prelazi 12 milja od polaznih crta. Naime, od najisturenije točke na slovenskom kopnu pa do otvorenog mora ima preko 14 morskih milja.

C) Analiza iznesene pravne argumentacije

(a) Historijski naslov

Pravni institut “historijskih zaljeva”, te s njim usko povezani “historijski naslov”, nisu definirani niti Ženevskim konvencijama, niti u Konvenciji o pravu mora. Povijesno

¹¹⁰ Sporazumu o morskom razgraničenju između Vlade Monaka i Vlade Republike Francuske, potpisan 16. veljače 1984. godine, te stupio na snagu 1985. Tekst Ugovora vidi u: Charney, Alexander, IMB, op. cit., Report no. 8-3, str. 1581-1589.

¹¹¹ Spor o razgraničenju na moru između Kanade i Francuske o području otoka ST. Pierre i Miquelon (arbitražna presuda usvojena je 10. lipnja 1992.), ILM 1992., sv. 31, str. 1149.

¹¹² Ustanovljenje tog koridora rezultat je **posebnih odnosa** koji postoje između dviju država, što uostalom potvrđuju i riječi Robertsza prilikom podnošenja izvještaja u francuskom Senatu: “(Z)bog bliske i iznimne prirode francusko-monegaških odnosa, Francuska je prihvatila odredbu na koje ju pravila međunarodnog prava nisu obvezivala da ih prihvati”. Stoga se iz ovog primjera ne može izvoditi dokaz o postojanju općeprihvaćenog pravila međunarodnog prava na “koridor do otvorenog mora”, te se može zaključiti da monegaški koridor nema značenje presedana za slične slučajeve razgraničenja na moru. Vidi: Charney, Alexander, str. op. cit., str. 1582.

gledano doktrina “historijskih voda” razvila se iz teorije “historijskih zaljeva” te su ta dva pojma u uskoj vezi. Korijeni ove teorije mogu se naći u pokušajima poduzimanim tijekom 19. stoljeća s namjerom da se u zaljevima odredi polazna crta za mjerenje širine teritorijalnog mora. Namjera je bila da se u zaljevima širina teritorijalnog mora ne mjeri od obale unutar zaljeva nego od crte povučene na ulazu u zaljev.¹¹³ Danas se države pozivaju na historijski naslov ne samo za zaljeve već i prilikom prisvajanja drugih morskih prostora. Stoga je smisao zahtjeva neke obalne države da se zaljevu, koji ne zadovoljava uvjete iz članka 10. Konvencije o pravu mora, prizna status “historijskog zaljeva”, a time ujedno da se moru unutar zaljeva prizna status i režim unutarnjih voda.

Tajništvo UN priredilo je Memorandum o historijskim zaljevima te su u njemu definirani uvjeti koji moraju biti ostvareni kako bi se država mogla pozivati na historijski naslov.¹¹⁴ Uvjeti sadržani u UN-ovom Memorandumu su slijedeći: 1. da država efektivno i kontinuirano vrši suverenu vlast kroz dulje vrijeme; 2. da je država službeno postavila zahtjev nad “historijskim vodama”; 3. da iz ponašanja drugih država proizlazi da su one takvo stanje prihvatile odnosno da nisu protestirale; i 4. da se radi o zaljevu čija cijela obala pripada jednoj državi. U načelu svi uvjeti trebaju biti kumulativno ispunjeni, tako da manjkavost u pogledu samo jednog od njih dovodi do toga da se konkretnom zaljevu ne može priznati status “historijskog zaljeva”.

Vezano uz prvi uvjet postavlja se pitanje da li postoji točno određeno vrijeme koje treba proteći za stjecanje “historijskog naslova”? Teorija i praksa koriste izraze kao što su: “of long standing”, “immemorial”, “confirmed by time” ili “well established” koji svi ukazuju na potrebu protoka prilično dugačkog vremenskog razdoblja, ali ne preciziraju njegovo točno trajanje.¹¹⁵ Uzimajući u obzir činjenicu da su Republika Hrvatska i Republika Slovenija proglasile nezavisnost i postale suverene države 1991. čini se da bi bilo kojoj od ovih država, u međusobnim odnosima, bilo vrlo teško udovoljiti ovom uvjetu odnosno dokazati “efektivno i kontinuirano vršenje suverene vlasti kroz dulje vrijeme”. Ukoliko se računa samo vrijeme od 1991. onda se radi o izrazito kratkom vremenskom razdoblju u kojem niti jedna od država nije sama vršila suverenost nad cijelim zaljevom. U slučaju da se računa i vrijeme prije neovisnosti, što je čini se slučaj slovenskog stava, tada je ovaj uvjet manjkav s obzirom na dokazivanje isključivog “suverenog vršenja vlasti” samo od strane Slovenije. Nime, suverenu vlast je vršila bivša država, a vlast republika na moru nije bila razgraničena, pa se stoga može izvesti zaključak da su suverenu vlast u Piranskom zaljevu vršile obje republike zajednički. Pored toga, u dosadašnjim pregovorima, obje države podastrle brojne dokaze o vršenju vlasti u Zaljevu od strane vlastitih tijela.

Drugi uvjet kojem se treba udovoljiti za sjecanje valjanog “historijskog naslova” sastoji se u formalnom postavljanju zahtjeva. Moglo bi se ustvrditi da je on od strane Slovenije ispunjen tek prihvaćanjem Memoranduma u slovenskom parlamentu 1993.

¹¹³ Koncept tzv. “historijskih zaljeva” definirao je Međunarodni sud u britansko-norveškom sporu o ribolovu, kao vode koje treba tretirati kao unutrašnje vode, ali samo zbog postojanja “historijskog naslova u tim vodama”. Vidi: Britansko-norveški spor o ribolovu, Presuda, *I.C.J. Reports* 1951, str. 116.

¹¹⁴ UN GA Memorandum Concerning Historic Bays, *op.cit.*

¹¹⁵ *Ibid.*, para. 190, str. 102.

godine, te upoznavanjem Republike Hrvatske s njegovim sadržajem. Iz svega gore navedenog, nedvosmisleno proizlazi da nije samo Slovenija isključivo vršila vlast u Piranskom zaljevu, te da u tom smislu nisu osnovane tvrdnje Slovenije o njenom isključivom upravljanju Piranskim zaljevom.

Treći uvjet usko je povezan s prethodnim, a njemu se udovoljava prihvaćanjem odnosno izostankom protesta na postavljeni zahtjev od strane ostalih država. Izostanak protesta je relevantan samo u slučaju da on podrazumijeva prešutni pristanak, “acquiescence” ili toleranciju. Izostanak protesta imat će takvo značenje ovisno o okolnostima slučaja. Okolnosti će biti takve ako same po sebi traže reakciju, jer izostanak reakcije presumira prešutni pristanak. Sigurno da okolnosti nemaju takav karakter u slučaju kad praksa države nije bila poznata drugoj državi, odnosno kada ne postoje činjenice na osnovu kojih se sa sigurnošću može presumirati da je drugoj državi bila poznata navedena praksa.¹¹⁶

Republika Hrvatska je svoj stav u odnosu na suverenost nad Piranskim zaljevom jasno izrazila efektivnim i kontinuiranim vršenjem suverene vlasti u dijelu Piranskog zaljeva, usvajanjem “Stajališta Republike Hrvatske glede utvrđivanja državne granice u Piranskom zaljevu i s tim u svezi u području rijeke Dragonje” iz 1993. godine,¹¹⁷ te usvajanjem Deklaracije o stanju međudržavnih odnosa Republike Hrvatske i Republike Slovenije od strane Hrvatskog državnog sabora.¹¹⁸ Navedenim dokumentima Hrvatska je jasno izrazila svoje stajalište da se u Piranskom zaljevu zalaže za metodu ekvidistance i na taj način izrazila svoje neslaganje sa slovenskim zahtjevom za suverenošću na cijelim zaljevom. Iz navedenog može se zaključiti da pozivanje Slovenije na historijski naslov ne udovoljava ni pretpostavkama koje postavlja ovoj uvjet.

Također, kao što smo već rekli, slovenski zahtjev glede Piranskog zaljeva ne udovoljava niti posljednjem uvjetu kojim se zahtjeva da obale zaljeva pripadaju samo jednoj državi. Što se tiče ovog uvjeta samo iznimno se može, kao što smo već ranije rekli, zaljevu kojem obala ne pripada samo jednoj državi priznati status historijskog zaljeva, ali samo u slučaju da sve obalne države zaljeva zajednički formalno postave zahtjev u tom pogledu. Naglasak je na zajedničkoj volji svih obalnih država. Također smo već istaknuli da se pravni režim u takvim historijskim zaljevima razlikuje od onoga u historijskim zaljevima koje spominje članak 10. Konvencije o pravu mora. O tome je više bilo riječi u međunarodnopravnoj analizi slovenskog zahtjeva za cjelovitošću Piranskog zaljeva.¹¹⁹

Zaključno treba istaknuti još jednu bitnu značajku “historijskog naslova”. Uzimajući u obzir činjenicu da je “historijski naslov” iznimka od općih pravila međunarodnog prava, država koja se poziva na “historijska prava” biti će dužna, odnosno od nje će se očekivati da dokaže sve činjenice kojima podržava svoj zahtjev.¹²⁰ U

¹¹⁶ Vidi: UN General Assembly Memorandum Concerning Historic Bays (Preparatory Document No. 1) by the Secretariat of the United Nation, A/CONG.13/1, 29. rujna 1957, para 188, str. 102.

¹¹⁷ Stajališta su usvojena 18. studenog 1993.

¹¹⁸ Deklaraciju vidi: Narodne novine broj 32/99., str. 1089.-1990.

¹¹⁹ Vidi: supra, poglavlje 2.4.1.

¹²⁰ Blum, Y. Z., “Historic Rights”, u: EPIL, sv. 1, 1994, str. 713-714.

britansko-norveškom sporu o ribolovu stranke su bile suglasne da teret dokaza leži na državi koja se poziva na historijski naslov.¹²¹ U konkretnom slučaju razgraničenja između Hrvatske i Slovenije to bi značilo da je teret dokaza na Sloveniji, jer se Slovenija i poziva na historijska prava u Memorandumu o Piranskom zaljevu iz 1993.

(b) Posebne okolnosti iz članka 15. Konvencije o pravu mora

Glede sintagme “druge posebne okolnosti” problem je mnogo složeniji zbog činjenice da članak 15. ne pruža nikakve opće smjernice za pobliže određenje samog sadržaja “drugih posebnih okolnosti”. Jedine konkretnije smjernice mogu se naći u pripremnim radovima Komisije za međunarodno pravo na režimu teritorijalnog mora, navodeći da “tamo mogu postojati posebni razlozi, kao što su navigacijska i ribolovna prava, koja mogu skrenuti (divert) granicu od crte sredine.¹²² Iz mišljenja Odbora stručnjaka saznajemo za dva primjera posebnih okolnosti, ali i dalje ostaje otvoreno pitanje koje još okolnosti svojom posebnosti mogu utjecati na crtu sredine. Iz prakse država je teško izvući bilo kakav zaključak. Naime, države su prilikom pregovaranja često motivirane ekspeditivnošću i kompromisnim pristupom, pa bi vjerojatno bilo pogrešno pod svaku cijenu izvoditi zaključak o nastanku pravila međunarodnog prava vezanog za posebne okolnosti iz tako oskudne i neujednačene prakse država.

No, Slovenija dokazivanje postojanja posebnih okolnosti ne čini u cilju odstupanja od crte sredine, sukladno članku 15. Konvencije o pravu mora, nego u cilju da do razgraničenja, u Piranskom zaljevu, uopće ne dođe. Slovenija, dakle, institut posebnih okolnosti koristi protivno ulozi koju je međunarodno pravo namijenilo tom institutu, a to je ispravljanje nepravilnog rezultata do kojeg bi mogla dovesti automatska primjena crte sredine. Bez obzira na to ipak, treba vidjeti da li postoje okolnosti koji bi svojom posebnosti mogle utjecati na samo razgraničenje.

Da bi se dobio odgovor najbolje je postaviti pitanje koji su to slovenski interesi na koje pomicanje crte sredine može imati takovog utjecaja da bi opravdali primjenu instituta “posebnih okolnosti”? Čini se da pomicanje crte sredine nekoliko metara ulijevo ili udesno na tako malom prostoru ne može zadovoljiti nikakav vitalan interes. Što više 3 km² morskog prostora, koji bi pripali Sloveniji u slučaju odstupanja od crte sredine, nisu nikako uvjerljiv razlog koji bi opravdao takvo odstupanje, budući da se u tako malom prostoru ne mogu zadovoljiti nikakvi “posebni interesi”.

(c) Značenje ribarskih prava za razgraničenje na moru

Ocjenu značenja ribarstva za razgraničenje na moru dao je Arbitražni sud u svojoj odluci u slučaju razgraničenja morskih pojaseva između Kanade i Francuske. Arbitražni

¹²¹ Vidi: Counter-Memorial Norveške i odgovor Velike Britanije, *I.C.J. Reports* 1951, str. 556 i str. 645.

¹²² Tekst dijela mišljenja na engleskom jeziku glasi: “There may, however, be special reasons, such as navigation and fishing rights, which may divert the boundary from the median line.”. Vidi: the report of the Committee of Experts, annex to UN Doc. A/CN.4/61/Add.1; u *YILC*, 1953, Vol. II. Članovi Odbora bili su: L.E.G. Asplund, S. Whittemore Boggs, P.R.V. Couillault, R.H. Kennedy, R.C. Shawyer and A.S. Pinke.

sud je ustvrdio da “razgraničenje neće imati značajnog utjecaja na ribarenje u tom području”. No, Arbitražni sud se ipak osjećao obvezanim da rješenje do kojega je došao ne bude “radikalno nepravično” (“radically inequitable”), te navodi da je taj izraz koristilo i Vijeće Međunarodnog suda u sporu o zaljevu Maine.¹²³ Vijeće Međunarodnog suda je u tom sporu definiralo izraz “radically inequitable” kao: “ona koja će vjerojatno prouzročiti katastrofalne posljedice za sredstva za život i gospodarsko blagostanje stanovništva dotičnih stranka”.¹²⁴ U slučaju razgraničenja između Kanade i Francuske Sud je zaključio da razgraničenje nema katastrofalnih posljedica (“catastrophic repercussions”) na postojeću razinu ribarenja u tom području budući da su njihova ribarska prava uređena Ugovorom iz 1972., kojim stranke omogućuju jedna drugoj da njihovi državljani imaju pristup u zone ribolova pod njihovom jurisdikcijom.¹²⁵

Ako se prihvati mišljenje Međunarodnog suda da je “iskrivljujući učinak crte lateralne ekvidistance pod određenim uvjetima obalne konfiguracije mali unutar granice teritorijalnih voda”,¹²⁶ tada mišljenje Međunarodnog suda u sporu između Libije i Tunisa o relevantnosti ekonomskih okolnosti na samo razgraničenje epikontinentalnog pojasa ima još veće značenje za razgraničenje teritorijalnog mora. Sud je izrekao: “Međutim, Sud je na stajalištu da se ove ekonomske okolnosti ne mogu uzeti u obzir na razgraničenje epikontinentalnih prostora koji pripadaju svakoj stranci. One su u stvari strani (nebitan) čimbenik, budući da su one promjenjive ovisno o nepredvidljivoj nacionalnoj sreći ili nesreći, a zavisno od slučaja mogu u svakom trenutku dovesti do promjene nagiba vage na jednu ili drugu stranu. Zemlja može danas biti siromašna, a sutra postati bogata kao rezultat nekog događaja, kao što je otkriće vrijednog ekonomskog bogatstva.”¹²⁷

Kad govorimo o utjecaju crte sredine na ribarska prava u Piranskom zaljevu najprije treba istaknuti da su Republika Hrvatska i Republika Slovenija sklopile Sporazum o pograničnom prometu i suradnji,¹²⁸ kojim je slovenskim ribarima omogućeno ribarenje ne samo u cijelom zaljevu nego i izvan njega u teritorijalnom moru Hrvatske uz veći dio zapadne obale Istre (vidi Prilog broj 5). Sporazum to propisuje na slijedeći način:

1. *“Pogranično područje na moru, prema ovom Sporazumu jest morski prostor pod suverenosti svake ugovorne stranke koji se nalazi uz zapadnu obalu Istre, sjeverno od 45 stupnjeva i 10 minuta paralele sjeverne*

¹²³ Arbitražna presuda usvojena je 10. lipnja 1992. godine u sporu o razgraničenju na moru između Kanade i Francuske o području otoka ST. Pierre i Miquelon ILM, 1992., vol. 31, str. 1173. para. 83.

¹²⁴ Na engleskom to glasi: “likely to entail catastrophic repercussions for the livelihood and economic well-being of the population of the parties concerned”, ICJ Reports, 1984, para. 237.

¹²⁵ Arbitražna presuda usvojena je 10. lipnja 1992. (St. Pierre and Miquelon), op. cit. (bilj.71), str. 124.

¹²⁶ Međunarodni sud je rekao da “...(T)he distorting effect of lateral equidistance lines under certain conditions of coastal configuration are nevertheless comparatively small within the limits of territorial waters, but produce their maximum effect in the localities where the main continental shelf areas lie further out”; vidi: ICJ Report 1969, para. 59, str. 37.

¹²⁷ Continental Shelf (Tunisia / Libian Arab Jamahiria), Presuda, I.C.J. Reports 1982, para. 106 i 107, str. 93.

¹²⁸ Vidi Sporazum o pograničnom prometu i suradnji, potpisan 28. travnja 1997. godine u Ljubljani. Sporazum je Hrvatski državni Sabor ratificirao 19. rujna 1997. Slovenski parlament još nije ratificirao Sporazum. Tekst sporazuma vidi u: NN-MU br. 15/97.

zemljopisne širine, od vanjskog ruba teritorijalnog mora Republike Hrvatske gdje ta paralela dodiruje kopno zapadne obale Istre (Gregatov rt Funtana).

2. *Područje pograničnog morskog ribolova ograničeno je na teritorijalno more svake ugovore stranke u okviru pograničnog područja na moru iz stavka 3. ovog članka.*¹²⁹

Dakle ovim Ugovorom slovenskim ribarima je omogućeno da ribare ne samo na prostoru cijelog Piranskog zaljeva nego i u širem prostoru izvan Zaljeva. Stoga, zahtjev Slovenije za suverenošću nad cijelim zaljevom temeljem ribolovnih prava može se smatrati potpuno neosnovanim, budući da buduća morska granična crta neće imati nikakvog utjecaja na ribarenje.

(d) “*Utī possidetis iuris*”¹³⁰

Slovenija se poziva na primjenu načela “*uti possidetis juris*” kao najprimjerenijeg za razgraničenje između Republike Hrvatske i Republike Slovenije u Piranskom zaljevu. No, prilikom takvog oslanjanja Slovenije na institut *uti possidetis juris* javljaj se nekoliko pravnih problema. S jedne strane, kada Slovenija obrazlaže primjenu načela *uti possidetis juris* vršenjem faktične vlasti on to čini samo u odnosu na morski prostor unutar Piranskog zaljeva. Time pokazuje nedosljednost u primjeni pravnih instituta. Kako je neupitno da su hrvatski organi vršili vlast u prostoru kroz koji bi se trebao protezati slovenski teritorijalni koridor do otvorenog mora, koji čini sadržaj drugog zahtjeva iz Memoranduma slovenskog Parlamenta, dosljedna primjena načela *uti possidetis juris*, u smislu koji mu daje Slovenija, učinila bi takav zahtjev potpuno promašenim.

Drugi problem u primjeni ovog načela na konkretni slučaj, proizlazi iz smisla i sadržaja tog načela. Smisao načela *uti possidetis* je pretvaranje bivših republičkih odnosno administrativnih granica u državne granice.¹³¹ Kako u Piranskom zaljevu nije bila ustanovljena republička granica, a u tome se obje države slažu, nemoguće je primijeniti ovo načelo. Nemoguće je pretvoriti nešto što nikada nije postojalo u državnu granicu prvenstveno zbog toga što se ne zna gdje bi se ta granica trebala protezati.

Također ovdje treba ukazati na činjenicu da je Memorandum netočno utvrdi činjenično stanje glede faktičnog vršenja vlasti navodeći da «Slovenija nije bila samo

¹²⁹ Vidi: stavak 3. i 4. članka 1. Sporazuma o pograničnom prometu i suradnji; *ibid.*

¹³⁰ *Utī possidetis* je u početku primjenjivan na rješavanje pitanja dekolonizacije u Americi i Africi, te se njime željelo zadržati granice kakve su tada postojale između upravnih jedinica, vicekraljevina, provincija i biskupija španjolskog kolonijalnog carstva. Time su se htjeli spriječiti sporovi o granicama između novonastalih slobodnih država u tom dijelu svijeta. Načelo *uti possidetis juris* govori o načinu uređivanja granica između država po njihovom osamostaljenju. To nije pronalaženje granica prema stvarnom posjedu u sadašnjosti nego se kao granica država uzima upravna granica koja je postojala između bivših upravnih jedinica u času kada su te jedinice postale nezavisne države. Međunarodni sud je u rješavanju graničnog spora između Burkine Faso i Malija 1986. primijenio načelo *uti possidetis* naglašavajući njegov opći karakter. Više o načelu *uti possidetis juris* vidi: Granični spor između Burkina Faso i Republike Mali, Presuda, ICJ Reports 1986, str. 554; Andrassy, Bakotić, Vukas, *op. cit.*; Ibler, *Riječnik*, *op. cit.*, str. 332-333.

¹³¹ Vidi: Ibler, V., *Riječnik*, *op. cit.*, str. 332-333.

čuvar akvatorija Piranskog zaljeva u smislu nadzora policijskih organa već je sve vrijeme gospodarsku upravljala zaljevom i savjesno brinula za njegovu biološku ravnotežu i ekološku zaštitu». Da to nije točno dokazuje postupak koji je u cijelosti vodila Lučka kapetanija Pula glede odsukavanja talijanskog tankera Nonno Ugo koji se nasukao unutar Piranskog zaljeva.¹³² Hrvatska je također kao jedan od dokaza vršenja vlasti u Piranskom zaljevu predočila i dokumentiranu snimku češkog autora iz 80-tih godina na kojoj slovenski policajci upozoravaju talijanski brod "Pantarei" da se nalazi na sredini Piranskog zaljeva i da ulazi u hrvatske teritorijalne vode.¹³³

Konačno, izneseni stav dviju država o nepostojanu morskih granica nije u potpunosti točan. Takvo mišljenje iznosi i prof. Vukas navodeći da nije u potpunosti točna tvrdnja da se u bivšoj državi granice na moru nisu znale, jer su ribari iz Slovenije i Hrvatske (Istre) znali gdje će ribariti, a znala je i tadašnja republička policija prostor svoje nadležnosti.¹³⁴ Premda su države međusobno suglasne o nepostojanju republičkih granica, postoje vrlo jasni pokazatelji da su se točno znali dosezi vlasti svake od republika na moru. Posebice se to odnosi na granicu pomorskih sektora UNZ Koper i OSUP Buje koja je išla crtom sredine od ušća rijeke Dragonje do dodirne točke na granici tadašnje SFRJ s Italijom.

Iz Godišnjaka pomorstva 1964-1967, kojem je svrha bila da bude koristan priručnik pomorcima, navedene su teritorijalne nadležnosti lučkih kapetanija. Tako se u Godišnjaku za lučku kapetaniju Koper navodi da se njena "teritorijalna nadležnost prostire na području obale i određenog dijela obalnog mora Jugoslavije, ..., koji se nalaze unutar granica SR Slovenije tj. od dužine granice kod Lazateta u Jernejskom zaljevu do sredine ušća rijeke Drgonje".¹³⁵ Da se znala granica na moru, te da je išla sredinom zaljeva potvrđuje i razgovor predstavnika slovenskog MUP-a s časnikom JNA (valja istaknuti da su oba sudionika razgovora Slovenci) oko uhićenja broda «Pantera prima». Talijanski ribarski brod uhićen je prilikom krivolova na položaju koji se nalazio zapadno od crte sredine, odnosno u hrvatskim teritorijalnim vodama. Upravo zbog toga što se nalazio u hrvatskim teritorijalnim vodama, slovenski MUP ih je sproveo sucu za prekršaje u Umag.¹³⁶ O tom istom događaju postoji i svjedočanstvo kapetana Petkovića iz

¹³² Vidi: Rješenje Lučke kapetanije Pula od 19. 05. 1973. kojim se nalaže brodovlasniku Capotago Cisterniero iz Đenove da započne sa akcijom odsukavanja tankera Nonno Ugo nasukanog istočno od svjetionika Savudrija u Piranskom zaljevu. Također vidi: Zapisnik Lučke kapetanije – ispostave Umag o preslušanju Barona Vincenzoa, zapovjednika broda, na nasukanom brodu Nonno Ugo od 08.03.1973.

¹³³ Ničota, M., Vjesnik, 14. siječnja 1999, str. 2.

¹³⁴ Vidi: Gazde, S., razgovor s prof. Vukasom pod naslovom "Granice u Piranskom zaljevu i ribari su dobro znali", *Slobodna Dalmacija*, 28. 01. 1998. Da su ribari znali gdje je išla granica u Piranskom zaljevu potvrđuju i riječi ribara Drime Ošića: «da se zna, dobro se zan da je granica po pola zaljeva». Vidi: Dovranić, D., «Granica Dragonje i Piranski zaljev», Dokumentari program HRT, 2000.

¹³⁵ Važno je napomenuti da je u redakcionom odboru bio i član Lučke kapetanije Koper. Vidi: Godišnjak Pomorstva, 1964-1967., Udruženje pomorskog brodarstva Jugoslavije, Beograd. 1967, str. 27.

¹³⁶ Razgovor između predstavnika slovenskog MUP-a i časnika JNA tekao je na sljedeći način: "MUP: Mi smo negdje s ovog položaja, oko 3 milje izvan Pirana, opazili skupinu brodova; šest.- Najbliži je bio na ovom položaju . To je oko 0.8 nautičkih milja od državne granice. Približili smo se do ovog položaja i uhvatili smo ga (pokazuje položaj na karti). JNA: Je li bilo kakvih problema? MUP: Nije bilo problema, jer su imali četiri mreže u vodi i nisu mogli pobjeći. JNA: Odveli ste ih u Umag? MUP: Da, budući da je bio u hrvatskim teritorijalnim vodama, dopratili smo ga do Umaga...". Vidi: Video zapis televizije Novi Sad

Pule, koji se tada nalazio na patrolnom brodu JNA. On navodi da je u Piranskom zaljevu granica pomorskih sektora UNZ Kopar i OSUP Buja išla crtom sredine.¹³⁷ Stoga, može se zaključiti da bi u stvari primjena načela uti possidetis juris dovela do razgraničenja koje bi išlo crtom sredine.

(e) Država u nepovoljnom geografskom položaju

Slijedeći argument koji Slovenija koristi u cilju dokazivanja opravdanosti svojih zahtjeva je pozivanje na njen geografski nepovoljan položaj te da zbog takvog svog geografskog položaja Slovenija “ne može proglasiti isključivi gospodarski pojas”. Kako bi se dobio odgovor o osnovanosti ovog argumenta, potrebno je osvrnuti se na sam pojam države u nepovoljnom geografskom položaju, te na prava koja im pripadaju s obzirom na takav njihov nepovoljan položaj. Stavak 2., članka 70. Konvencije o pravu mora iz 1982. definira države s nepovoljnim geografskim položajem na slijedeći način:

“... (O)značava obalne države, uključivši obalne države na zatvorenim ili poluzatvorenim morima, koje njihov geografski položaj čini, glede dovoljne opskrbe ribom za prehrambene potrebe njihova stanovništva ili dijela stanovništva, ovisnim o iskorištavanju živih bogatstava isključivih gospodarskih pojaseva drugih država u subregiji ili regiji, i obalne države koje ne mogu imati vlastiti isključivi gospodarski pojas.”¹³⁸

Nema sumnje da Slovenija zadovoljava uvjete iz gore navedene definicije “države u nepovoljnom geografskom položaju”. No, vjerojatno ni Hrvatskoj ne bi bilo teško dokazati da se i ona uklapa u tu široku definiciju, jer kao što samo ranije rekli, Jadransko more, kao općenito i cijelo Sredozemno more, spada u tzv. zatvorena ili poluzatvorena mora, te se u njemu može proglasiti isključivi gospodarski pojas vrlo ograničene širine. Konvencija o pravu mora iz 1982. propisuje da države u nepovoljnom geografskom položaju imaju “pravo na pravičnoj osnovi sudjelovati u iskorištavanju odgovarajućeg dijela viška živih bogatstava isključivih gospodarskih pojasa obalnih država iz iste subregije ili regije” (st. 1., čl. 70.), ali Konvencija nigdje ne spominje da takve države ima na temelju takvog svog položaja pravo tražiti neko posebno pravo prilikom utvrđivanja granica na moru. Pored toga, u Jadranskom moru niti jedna država nije proglasila isključivi gospodarski pojas, te je dakle središnji dio Jadrana i dalje u statusu otvorenog mora. Sukladno navedenom, Slovenija ima potpunu slobodu ribarenja na velikom dijelu Jadrana. Proučavajući presude međunarodnih sudskih tijela, dolazi se do

namijenjen češkoj nacionalnoj manjini o uhićenju talijanskog ribarskog broda «Pantera Prima» od 08. lipnja 1988.

¹³⁷ Kapetana Petković tvrdi da je «granica pomorskih sektora UNZ Kopar i OSUP Buja išla od ušća rijeke Dragonje do dodirne točke na granici tadašnje SFRJ s Italijom. Konkretna pozicija je bila 45° i 35 minuta north i 0,13° i 27.4 west. To je dodirna točka na granici. Mi kao vojna granična jedinica bili smo također faktori u osiguranju državne granice. S time da smo u okviru suradnje s nadležnim organima unutrašnjih poslova imali strogo određeno područje na kojem smo djelovali. Konkretno, u slučaju uhićenja talijanske ribarice, u području zapadno od granice pomorskog sektora, znači u području pomorskog sektor OSUP-a Buje, mi smo tu ribaricu bili dužni privesti sudskim organima u Umagu».Vidi: Dovranić, D., «Granica Dragonje i Piranski zaljev», Dokumentarni program HRT, 2000.

¹³⁸ Stavak 2., članka 70. Konvencije o pravu mora

zaključka da su ta tijela nisu uzela u obzir “nepovoljan geografski položaj” kao faktor koji ima utjecaja na razgraničenje teritorijalnog mora, te zbog toga izvodi zaključak o potpuno pogrešnom tumačenju koji Slovenija daje tom pravnom institutu.

(f) Sloboda ribolova i sloboda plovidbe

Vežano za argumentiranje prava na koridor “ostvarivanja međunarodnog priznatog prava slobode ribolova na dijelu otvorenog mora” treba napomenuti da je sloboda ribolova na otvorenom moru jedna od temeljnih sloboda čije ostvarivanje ne ovisi o uspostavljanju nikakvog koridora. Svaka država, bilo obalna ili neobalna, ima pravo, sukladno točki (e), stavka 1., članka 87. Konvencije o pravu mora iz 1982. godine, na slobodu ribolova. Sam prijevoz ribe ulovljene na otvorenom moru osiguran je pravom na neškodljivi prolazak sukladno članku 17. Konvencije o pravu mora, i dužnošću obalne države da ne ometa neškodljiv prolazak stranih brodova svojim teritorijalnim morem. Posebno obalna država “ne smije postavljati takve zahtjeve stranim brodovima kojih bi učinak bio uskraćivanje ili ograničavanje prava neškodljivog prolaska, ili diskriminirati, pravno ili stvarno, brodove bilo koje države ili brodove koji prevoze teret u neku državu, iz nje ili za nju” (st.1., čl. 24.).

Također je nesporno i pravo Slovenije na “komunikaciju sa svijetom”, ali to pravo također je zaštićeno pravilima o neškodljivom prolasku, a ne pravilima o razgraničenju država na moru. No, radi sigurnosti plovidbe, Konvencija ovlašćuje obalnu državu da može od stranih brodova koji ostvaruju pravo neškodljivog prolaska njezinim teritorijalnim morem zahtijevati da plove onim plovnim putovima koje je ona odredila i prema sustavima odvojenog prometa koje je propisala radi uređenja prolaska brodova (st. 1. čl. 22.). Prilikom određivanja plovnih putova i propisivanja sustava odvojenog prometa obalna država će voditi računa o preporukama nadležne međunarodne organizacije, o svim kanalima koji se uobičajeno koriste za međunarodnu plovidbu, o posebnim karakteristikama određenih brodova i kanala, te o gustoći prometa (st. 3. čl. 22.). U III glavi ovog rada već je bilo riječi o geografskim karakteristikama Tršćanskog zaljeva kao zaljeva relativno male površine i dubine. Zbog takvih svojih karakteristika, a u cilju unapređenja sigurnosti plovidbe tri obalne države (Hrvatska, Slovenija i Italija) potpisale su Memorandum o suglasnosti kojim su uspostavile sustav plovidbenih pravaca i sustav usmjerene i odvojene plovidbe u sjevernom Jadranu.¹³⁹ Uspostavljeni sustav sastoji se od dva osnovna smjera plovidbe: jedan koji ide prema sjeveru i prolazi kroz teritorijalno more Hrvatske i Slovenije i drugi koji ide prema jugu prolazeći kroz teritorijalno more Italije (vidi Prilog broj 3). Na taj način osigurano je normalno i sigurno odvijanje pomorskog prometa za sve tri države bez obzira na to gdje se, odnosno gdje će se u budućnosti, protezati morska granica. Ovakvo postupanje država govori u prilog tezi da se raznovrsni interesi država mogu urediti bez obzira na morsku granicu. Štoviše ovakva

¹³⁹ Vidi: Memorandum o suglasnosti između Vlade Republike Hrvatske, Vlade Republike Slovenije i Vlade Talijanske Republike o uspostavi zajedničkog sustava plovidbenih pravaca i sustava usmjerene plovidbe u sjevernom dijelu Sjevernog Jadrana, potpisan u Anconi, 20. svibnja 2000. U skladu s člankom 3. Memorandum još nije na snazi, a stupit će na snagu "danom primitka posljednje od dvije obavijesti primljene diplomatskim putem, navodeći da su obje ugovorne stranke ispunile uvjete navedene u zakonskoj regulativi u svezi stupanja na snagu ovog Memoranduma".

suradnja država pokazuje da su bili neosnovani strahovi Slovenije da će joj Hrvatska uskratiti pravo na komunikaciju sa svijetom. Uspostavljanjem teritorijalnih koridora s ciljem osiguranja plovidbe dovelo bi do situacije da bi se ti koridori međusobno presijekali, te zasigurno ne bi osigurali jednak stupanj sigurnosti plovidbe kao što će to biti prema sporazumu triju obalnih država. Pored toga, ove tri obalne države uspostavile su i zajednički sustav nadzora pomorske plovidbe na Jadranskom moru,¹⁴⁰ koji također treba doprinijeti podizanje razine sigurnosti plovidbe Jadranskim morem, kao i očuvanju njegovog morskog okoliša.

Zaključno može se ustvrditi da ostvarivanje prava plovidbe i ribolova ne ovisi o uspostavi teritorijalnog koridora. Ta prava su zagwarantirana međunarodnim ugovornim prvom, pa ukoliko bi ih neka država ograničavala, ona bi se izložila osudi međunarodne zajednice zbog kršenja važećih pravila međunarodnog prava. Nadalje, iz gore spomenutih sporazuma jasno proizlazi da su komunikacijski, ribolovni i drugi interesi država osigurani drugim pravilima međunarodnog prava mora, različitim od onih koji se odnose na razgraničenje država na moru.

VI. ZAKLJUČAK

Kada se pravilima međunarodnog prava želi riješiti ili urediti neki odnos između država, jedno od prvih pitanja koje se nameće je pitanje mjerodavnog prava. Drugim riječima, koja pravila međunarodnog prava treba primijeniti na konkretnu situaciju. Vodeći računa o izvorima međunarodnog prava, kako ih definira Statut Međunarodnog suda, odgovor se traži među pozitivnim pravilima koja obvezuju dotične države. Razgraničenje teritorijalnog mora regulirano je kako ugovornim tako i općim običajnim pravom. Ugovorna pravila sadržana su u dvije konvencije: Konvenciji o teritorijalnom moru i vanjskom pojasu iz 1958. godine, i u Konvenciji o pravu mora iz 1982. godine. Običajna pravila su nepisana, a glede razgraničenja teritorijalnog mora ne razlikuju se od ugovornih rješenja.¹⁴¹ Zato, opće običajno pravno pravilo o razgraničenju dovodi do istog rezultata do kojeg dovodi i primjena konvencijskih odredbi. Stoga se može zaključiti da za konačno rješenje glede razgraničenja teritorijalnog mora nije od odlučnog značenja da li su države članke gore spomenutih konvencija.

Ipak u konkretnom slučaju razgraničenja između Slovenije i Hrvatske mjerodavno pravo čine obje gore spomenute konvencije, budući da su i Republika Hrvatska i Republika Slovenija ratificirale sukcesiju ratifikacija kojima je država prednica (SFRJ)

¹⁴⁰ Vidi: Memorandum o suglasnosti između Vlade Republike Hrvatske, Vlade Republike Slovenije i Vlade Talijanske Republike o obveznom sustavu javljanja brodova u Jadranskom moru (Jadranski promet), potpisan u Anconi, 20. svibnja 2000. U skladu s člankom 3. Memorandum još nije na snazi, a stupit će na snagu "danom primitka posljednje od dvije obavijesti primljene diplomatskim putem, navodeći da su obje ugovorne stranke ispunile uvjete navedene u zakonskoj regulativi u svezi stupanja na snagu ovog Memoranduma".

¹⁴¹ Vidi supra tekst uz bilj. 30. i 31.

postala strankom tih konvencija.¹⁴² Za pitanje razgraničenja teritorijalnog mora, mjerodavna pravila posebice čine po dvije odredbe iz svake od tih konvencija: članak 1. i 12. Konvencije o teritorijalnom moru i vanjskom pojasu, odnosno članak 2. i 15. Konvencije o pravu mora. Budući da između država koje su stranke obiju konvencija, Konvencija o pravu mora ima prevagu nad Ženevskom konvencijom (st. 1., čl. 311.), za pitanja razgraničenja morskih prostora između Hrvatske i Slovenije prvenstveno je mjerodavna Konvencija o pravu mora.

Članak 2. Konvencije o pravu mora određuje da svakoj državi pripada pojas mora ispred njezine obale odnosno njoj susjedni pojas.¹⁴³ Međunarodno pravo ovom odredbom postavlja granice i uvjete osnivanja suverenosti nad morskim prostorima, vezući more uz suverenost nad kopnenim područjem. Dakle, da bi država mogla imati suverenost nad dijelom mora, on se mora nalaziti u susjedstvu njezinog kopna, odnosno mora biti njegova pertinencija. Dok članak 2. daje opći međunarodnopravni okvir unutar kojeg se treba provesti razgraničenje teritorijalnog mora, članak 15. Konvencije o pravu mora regulira sam način odnosno metodu razgraničenja. U njima sadržano kombinirano pravilo, posebice spomenuti “sporazum stranaka“, omogućuje državama da dođu do kompromisnih rješenja. Ugovorne mogućnosti država su velike i ne trebaju se isključivo vezati uz povlačenje granice. Jedino ograničenje ugovorene slobode predstavlja nužnost poštivanja pravila koja čine *jus cogens*. Ugovorom je moguće riješiti sva pitanja, na način da stvori takav režim na moru koji će doprinijeti pravnoj sigurnosti i ostvarivanju interesa stanovništva obiju država bez obzira na to gdje se sama granična crta proteže. Tako je moguće, što je u praksi bio česti slučaj, osnovati zajedničku ribolovnu zonu, odrediti modalitete tranzita kroz teritorijalno more i slično.

No, dakako, ukoliko države ne iskoriste sporazumnu slobodu ostaje primjena ekvidistance ili koje druge crte do koje dolazi zbog postojanja posebnih okolnosti. Metoda ekvidistance je, kao najprikladnija metoda odnosno kao metoda koja se može primijeniti na gotovo sve situacije, dobila svoju potvrdu od strane prakse,¹⁴⁴ ali i međunarodnog pravosuđa.¹⁴⁵ Glede posebnih okolnosti valja reći da su se one do sada u pravilu odnosile na određene fizičke oblike, kao što su otoci na pogrešnoj strani crte razgraničenja, složene zemljopisne konfiguracije, plovni put, dok gospodarske interese i brojnost stanovništava pravosuđe do sada nije prihvaćalo kao okolnosti koje bi bile relevantne za razgraničenje.

¹⁴² Uskoro nakon proglašenja nezavisnosti i uspostavljanja hrvatske države, RH je priopćila glavnom tajniku UN svoju odluku o sukcesiji ratifikacije kojom je država prednica – SFRJ postala strankom Ženevskih konvencija iz 1958. (Konvenciju o teritorijalnom moru i vanjskom pojasu, Konvencija o otvorenom moru i Konvencija o epikontinentalnom pojasu). Odluka je objavljena u NN-MU, 1992, br. 1, str. 1. Službeni prijevod tih triju konvencija na hrvatski jezik objavljen je u NN-MU, 1994, br. 12. Danas Konvencija o teritorijalnom moru i vanjskom pojasu obvezuje 51 državu. Bivša SFRJ je ratificirala ovu Konvenciju 28. siječnja 1966. godine, a Slovenija ju je sukcesirala 6. srpnja 1992. Ni Hrvatska ni Slovenija nisu sukcesirale Fakultativni protokol. Vidi: MTSG, Status od 30. travnja 1999., ST/LEG/SER.E/17, str. 787 - 794

¹⁴³ Vidi supra tekst uz bilj. 1.

¹⁴⁴ Vidi supra pododjeljak: «Praksa država», str. 13-16.

¹⁴⁵ Vidi supra tekst uz bilj. 80.

Postavlja se pitanje, da li u konkretnom slučaju razgraničenja postoje “posebne okolnosti” zbog kojih bi trebalo u Tršćanskom zaljevu primijeniti metodu različitu od ekvidistance. Nakon detaljne analize cjelokupne situacije i svih okolnosti koje postoje u prostoru morskog razgraničenja između ovih dviju država, postojećih pravnih pravila, judikature i doktrine, čini se da se okolnosti koje u prostoru razgraničenja postoje ne bi mogle okarakterizirati “posebnim okolnostima” u smislu da su one takve da opravdavaju povlačenje crte koja se razlikuje od ekvidistance. No, ukoliko se ipak u Piranskom zaljevu utvrdi postojanje posebnih okolnosti, postavlja se pitanje koju metodu treba primijeniti na razgraničenje između Hrvatske i Slovenije?

Prvo treba istaknuti da posebne okolnosti kada su i postojale, u praksi nisu značile automatsko napuštanje ekvidistance, već su je u pravilu samo modificirale kako bi na taj način ostvarile cilj svakog razgraničenja, a to je njegovu pravičnost. U ostalom, Međunarodni sud ih je definirao kao “okolnosti koje mogu modificirati rezultat do kojega je došlo čistom primjenom načela ekvidistance”.¹⁴⁶ Općenito govoreći, u dosadašnjoj doktrini i praksi pored ekvidistance spominjalo se svega nekoliko metoda: metoda **modificirane ekvidistance**, metoda **prolongacije smjera kojim se kretala zajednička kopnena granica**,¹⁴⁷ metoda **crte okomite na opći smjer obale**, metoda **paralela zemljopisnih širina ili dužina** i metoda **thalwega**. Na karti broj 2., pored metode ekvidistance, prikazane su i tri prvo spomenute metode. Metoda paralela zemljopisnih širina i dužina nije ucrtana ali se na karti jasno vidi da je njena primjena nemoguća, budući da bi takva crta nakon napuštanja točke u kojoj se kopnena granica dotiče s morem ponovno udarila u obalu Hrvatske (ukoliko je riječ o paraleli zemljopisne širine) ili u obalu Slovenije (ukoliko je riječ o paraleli zemljopisne dužine). Također, na karti nije ucrtana ni metoda thalwega, ali za nju bi se moglo reći da više ne čini pozitivno-pravnu metodu morskog razgraničenja.¹⁴⁸ Stoga, može se zaključiti da su u kartu ucrtane sve moguće i postojeće metode razgraničenja. Karta 2. jasno pokazuje da je od primjenjivih metoda za Hrvatsku najpovoljnija metoda okomice na opći smjer obale (označena s T₁), dok je za Sloveniju najpovoljnija metoda modificirane ekvidistance (označena isprekidanom crtom). Bez obzira na to koja se metoda primjeni, pravičnost konačnog rezultata moguće je provjeriti testom proporcionalnosti. Test proporcionalnosti postavlja pitanje da li je omjer dodijeljenih morskih prostora svakoj državi proporcionalno odgovara omjeru dužina njihovih obala. Ukoliko izabrana metoda prođe test proporcionalnosti, može se s velikom sigurnošću ustvrditi da je provedeno razgraničenje pravedno.

Može se zaključiti da, ukoliko se pitanje razgraničenja na moru u potpunosti depolitizira i svede isključivo na primjenu pravnih pravila na konkretan slučaj, pitanje razgraničenja se, u biti, može vrlo jednostavno riješiti. Rješenje ovog problema leži u primjeni pozitivnih pravnih pravila međunarodnog prava, odnosno u primjeni međunarodnih ugovora kojih su obje države stranke i čije su obveze obje preuzele.

¹⁴⁶ Vidi: Presudu u sporu između Danske i Norveške o razgraničenju na moru između Grenlanda i otoka Jan Mayen, *I.C.J. Reports* 1993., str. 60.- 62, para. 49.-54.

¹⁴⁷ Ova metoda primijenjena je Protokolom između Vlade SSSR i Vlade Republike Turske o uspostavi morske granice između sovjetskih i turskih teritorijalnih voda u Crnom moru, 1973. godine. Vidi supra bilj. 60.

¹⁴⁸ Svega je 5 ugovora sklopljeno primjenjujući metodu thalwega, s time da su svi sklopljeni prije 1930. godine. Vidi supra bilj. 55.

Pravila međunarodnog prava, presude međunarodnih tijela i dosadašnja praksa država pri ugovaranju granica na moru sadrže odgovore na većinu pitanja koja se tiču razgraničenja na moru. Za razgraničenje između Hrvatske i Slovenije zasigurno su najmjerodavnije odredbe članka 2. i 15. Konvencije o pravu mora. Njihovom primjenom, u smislu i sadržaju koji su im namijenili njihovi tvorci, dolazi se do vrlo jasnih odgovora na pitanje kako se povlače granice teritorijalnog mora. Stoga primjena ovih konvencijskih pravila, u međunarodnopravnom smislu, ne bi smjela dovesti do većih problema za određivanje granica na moru između dviju država budući da sporazum stranaka, predviđen člankom 15. Konvencije o pravu mora, otvara ruke državama da dođu do kompromisnih rješenja koja će uzeti u obzir eventualne posebne okolnosti.

No, ukoliko se pokaže da su pregovori zbog vezanosti samih pregovarača ili zbog bilo čega drugog došli u situaciju da je nemoguće očekivati daljnja približavanja, države bi trebale usmjeriti svoja nastojanja prema međunarodnim pravosudnim tijelima. Uostalom, sama Konvencija o pravu mora u dijelu XV. govori o rješavanju sporova,¹⁴⁹ te strankama nudi različita pravosudna tijela i različite načine za pravno uređenje spornih pitanja.¹⁵⁰ Svaki spor o tumačenju ili primjeni Konvencije koji nije riješen pregovorima ili mirenjem podnosi se, na zahtjev bilo koje stranke spora, sudu ili arbitražnom sudu (čl. 286). No, sporove koji se odnose na razgraničenje morskih prostora ili koji se tiču historijskih zaljeva ili naslova, države mogu u svakom trenutku, pismenom izjavom, izuzeti iz obvezatnog rješavanja (st. 1., čl. 298.). Kako do danas, niti Hrvatska, niti Slovenija nisu dale takvu izjavu svaka od ovih država može jednostrano pokrenuti ovaj mehanizam za rješavanje sporova. Glede izbora obvezujućeg postupka, Konvencija omogućuje državama da u svakom trenutku izaberu, pismenom izjavom, jedno ili više sredstava za rješavanje sporova o tumačenju ili primjeni Konvencije (čl. 287.). Važno je napomenuti da ukoliko stranke spora nisu prihvatile isti postupak za rješavanje spora, on se može podvrći jedino postupku arbitraže (st. 5. čl. 287.). Kako je Republika Hrvatska iskoristila to svoje pravo izabravši, redom prvenstva, Međunarodni sud za pravo mora i Međunarodni sud,¹⁵¹ a kako Slovenija, do sada, nije učinila nikakav izbor, ove države, ukoliko se drugačije ne dogovore, rješenjeorskog razgraničenja mogu tražiti u postupku arbitraže ili u postupku davanja savjetodavnog mišljenja

Andrassy ističe da ukoliko se obje strane u sporu upiru na pravne argumente i jedna prema drugoj tvrdi, da ona vrijeda međunarodno pravo, ništa nije bliže od misli, da

¹⁴⁹ Članci 279.-304. Konvencije o pravu mora, str. 456-464.

¹⁵⁰ Država može birati, jedno ili više od ovih sredstava za rješavanje sporova o tumačenju ili primjeni ove Konvencije: (a) Međunarodni sud za pravo mora; (b) Međunarodni sud; (c) arbitražni sud i (d) posebni arbitražni sud za jednu ili više kategorija sporova koji su u Aneksu Konvencije točno navedeni. Članak 287. Konvencije o pravu mora, str. 457.

¹⁵¹ Republika Hrvatska je vezano za rješavanje sporova oko tumačenja i primjene Konvencije o pravu mora dala sljedeću izjavu: "U primjeni članka 287. Konvencije Ujedinjenih naroda o pravu mora iz 1982., Vlada Republike Hrvatske ima čast izjaviti da, za rješavanje sporova glede tumačenja ili primjene Konvencije i Sporazuma o primjeni XI. Dijela Konvencije usvojenog 28. srpnja 1994. godine, bira, redom prvenstva, sljedeća sredstava: 1. Međunarodni sud za pravo mora osnovan u skladu s Aneksom VI. Konvencije; 2. Međunarodni sud u Haagu". Vidi: Zaključak Vlade Republike Hrvatske donesen na sjednici održanoj 14. listopada 1999. Navedena izjava položena je kod tajnika Međunarodnog suda za pravo mora 12. studenog 1999.

se to pitanje riješi pravorijekom suda.¹⁵² Razilazeći se u nekom pravnom pitanju države članice Ujedinjenih naroda moraju poći onim putem za rješavanje toga spora, koji je najpodesniji (zapravo u takvom slučaju jedino podesan) način da – prema riječima Povelje – ne budu dovedeni u opasnost ne samo međunarodni mir i sigurnost, nego i pravda. Ukoliko pak neka država ne želi poći tim putem, ona ne samo da griješi protiv slova i duha Povelje i načela koegzistencije, nego ujedno pobuđuje sumnju, da ni sama nije uvjerena u pravne argumente, koje iznosi za opravdanje svoga stava.¹⁵³

Konačno, kad govorimo o sudskom rješavanju sporova, treba odbaciti neke zablude koje se mogu čuti u novinama, izjavama odgovornih političara, pa čak i od nekih osoba iz struke, da bi podnošenje spora nekom sudu značilo neuspjeh dviju država u rješavanju tog spora, da bi se to loše odrazilo na *image* tih država, te da je to sredstvo kojem treba pribjegavati samo u bezizlaznim situacijama. Stvarnost je upravo suprotna, što proizlazi iz samog njihovog naziva kao sredstava za mirno rješavanje sporova, s posebnim naglasnom na riječi “mirno”. Nadalje, osnivanje različitih sudova predstavlja civilizacijski korak naprijed u odnosu na prijašnje načine rješavanja sporova kada su se oni uglavnom svodili na zakon jačeg. To dokazuje i dosadašnja judikatura, odnosno države koje su se pojavljivale pred sudovima. Može li se dakle reći da su Francuska, Velika Britanija, Njemačka, Nizozemska, Danska, Kanada i Sjedinjene Države necivilizirane države zato što nisu uspjele pregovorima same riješiti svoje sporove o morskim granicama, nego su se za pomoć obratile nekom pravosudnom tijelu. Konačno, čini se da upravo nerješavanje odnosno odugovlačenje rješavanja ovog inače pravno-tehničkog pitanja stvara nepotrebne napetosti među susjednim i inače prijateljskim državama, te upravo takvo stanje baca lošu sliku na obje države.

¹⁵² Andrassy, op. cit., str. 191.

¹⁵³ Ibid., str. 192.

Summary

Kristian Turkalj: **Delimitation of the Territorial Sea Between Croatia and Slovenia in the North Adriatic (Piran Bay)**

The interest in the legal issue of how to delimit the territorial sea in the North Adriatic between Croatia and Slovenia was initiated by proclamation of independence of the Republic of Croatia and the Republic of Slovenia and consequently by the necessity to determine boundaries of the newly formed States. Two neighbouring States (Croatia and Slovenia) have, on many occasions, expressed their willingness to solve the outstanding delimitation question by rules of international law. However, both States have interpreted applicable rules of international law rather differently, and expressed opposite views regarding the manner in which maritime boundaries should be defined in accordance with international law. Therefore, this article hopes to give some answers regarding the interpretation and application of relevant rules to the particular situation of the North Adriatic and by doing that it will try to give contribution to crystallization of relevant legal institutes. While delimitation of maritime boundaries is politically a highly sensitive process, its legal dimension requires the application of principles and rules of international law to the particular case. In applying these rules and principles, as well as interpreting them, it is necessary to analyze the **historical background** of relevant rules, examine **States' practice** in their application and analyze **judgements** of international judicial authorities. Also, one must be thoroughly familiar with the **doctrine of international law** relevant for maritime delimitation.

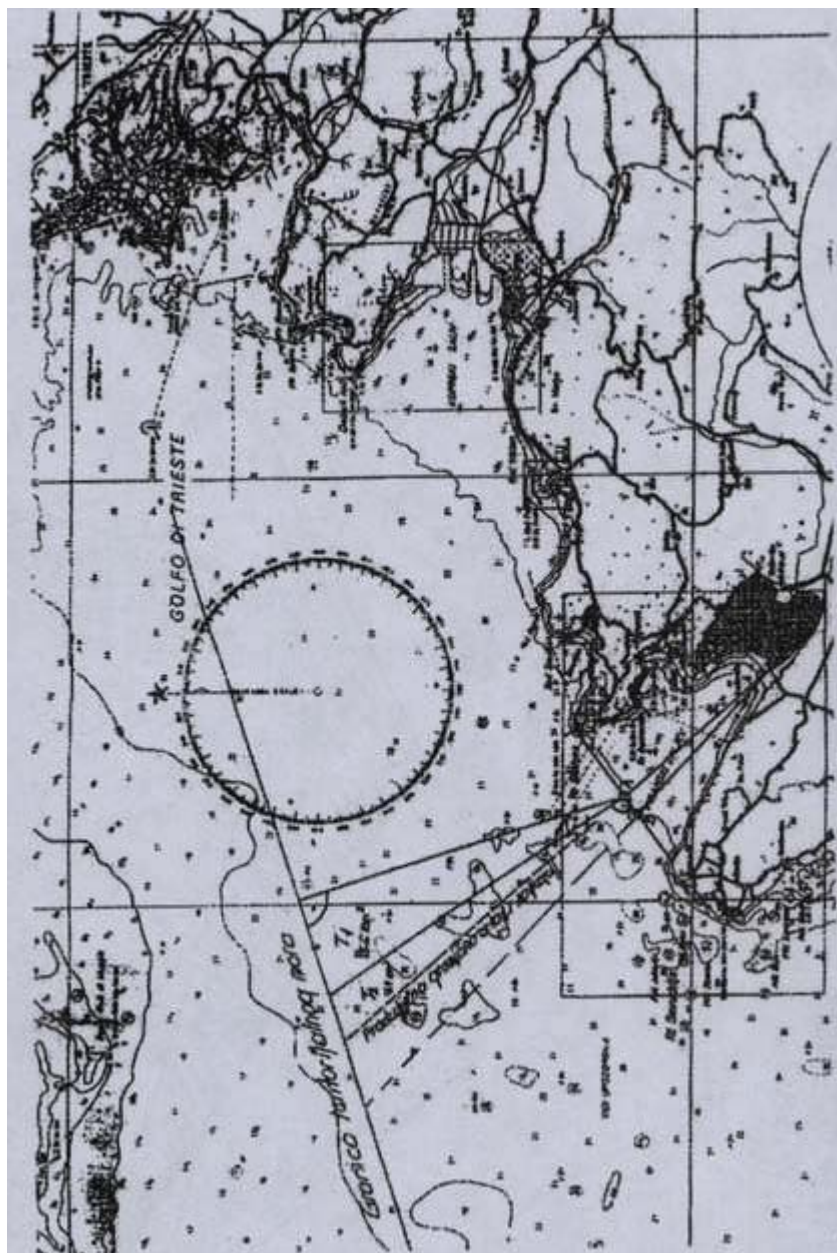
In case when two States want to regulate their mutual relations by applying the rules of international law, one of the first issues that arises is indeed the issue of applicable law. Taking into account the sources of international law, the answer should be sought in those rules that are binding for both coastal States. Delimitation of the territorial sea, today, is regulated by conventional rules as well as by customary law. Conventional rules are included in the 1982 Convention on the Law of the Sea (LOSC). Customary rules are not in written form, but they are not different from conventional rules regarding the delimitation of the territorial sea. Therefore, the application of customary rules produces the same result as the application of conventional rules. There are three fundamental provisions which are, directly or indirectly, relevant for the delimitation of territorial sea. These provisions are Articles 2, 3 and 15 of the LOS Convention of 1982. Art. 2 of the LOSC gives every State the **right to the belt of the sea adjacent to its coast**, that is its territorial sea. Art. 3 of the LOSC sets the limit of States' right to establish the breadth of its territorial sea. Through these two provisions, international law sets the framework and limits for the establishment of sovereignty over the ocean space, relating the right over territorial sea to sovereignty over land areas. That is to say, for a State to have sovereignty over part of the sea, that part of the sea has to be adjacent to its land, i.e., it has to be its pertinence. While Articles 2 and 3 set out the general international legal framework for the establishment of the territorial sea, Art. 15 of the LOSC regulates the way in which delimitation should be carried out, i.e., the **method of delimitation** itself. The rule embodied in Art. 15 specifically mentions "**agreement**" by which States are in a position to reach a compromise solution. Negotiation possibilities of the States are wide and they do not have to be exhausted only by delimitation. The necessity of respecting the rules that constitute *jus cogens* is the only restriction of the negotiation freedom for conclusion of an agreement. Through an agreement it is possible to create such a kind of regime on the sea that would contribute to legal safety and to realization of interests of citizens of both States regardless of where the maritime boundary lies. For example, it is possible to form a joint fishing area, so that a possible controversy over delimitation of maritime boundaries would not have a negative effect on fishing activities. Also, it is possible to agree on even more liberal regime of transit than innocent passage through the territorial sea, as provided under the LOSC.

The States' practice shows that the method of **equidistance** is the most suitable method for delimitation of the territorial sea. The practical value of this method is that it can be used in almost

every situation. Regarding the **special circumstances** it should be mentioned that, so far, they referred to particular physical forms, like islands on the wrong side of the delimitation line, complex geographical configurations, navigation lanes, while economic interests and the population size were not accepted by the judicial authorities as the circumstances relevant for delimitation. The International Court of Justice in the Jan Mayen Čaše observed that "the attribution of maritime areas to the territory of a State, which, by its nature, is destined to be permanent, is a legal process based solely on the possession by the territory concerned of a coastline".

Finally, regarding the settlement of this outstanding delimitation question one could say that if States **concerned present their respective legal arguments** and if both claim that their arguments are justifiable by international law, there is nothing more natural than to forward such legal question to the relevant judicial authority. It is most logical and practical to solve legal problems by legal means. But if one of the States is not willing to follow that path, it may indicate its lack of confidence in its own legal argumentation. Generally speaking, judicial settlement of disputes has not, so far, and probably will not in the future, harmed the reputation of any State involved. Moreover, using means of peaceful settlement (one of which is judicial settlement) is according to the UN Charter, obligatory for all UN members and it is the most important role (purpose) of modern international law.

Prilog 2.

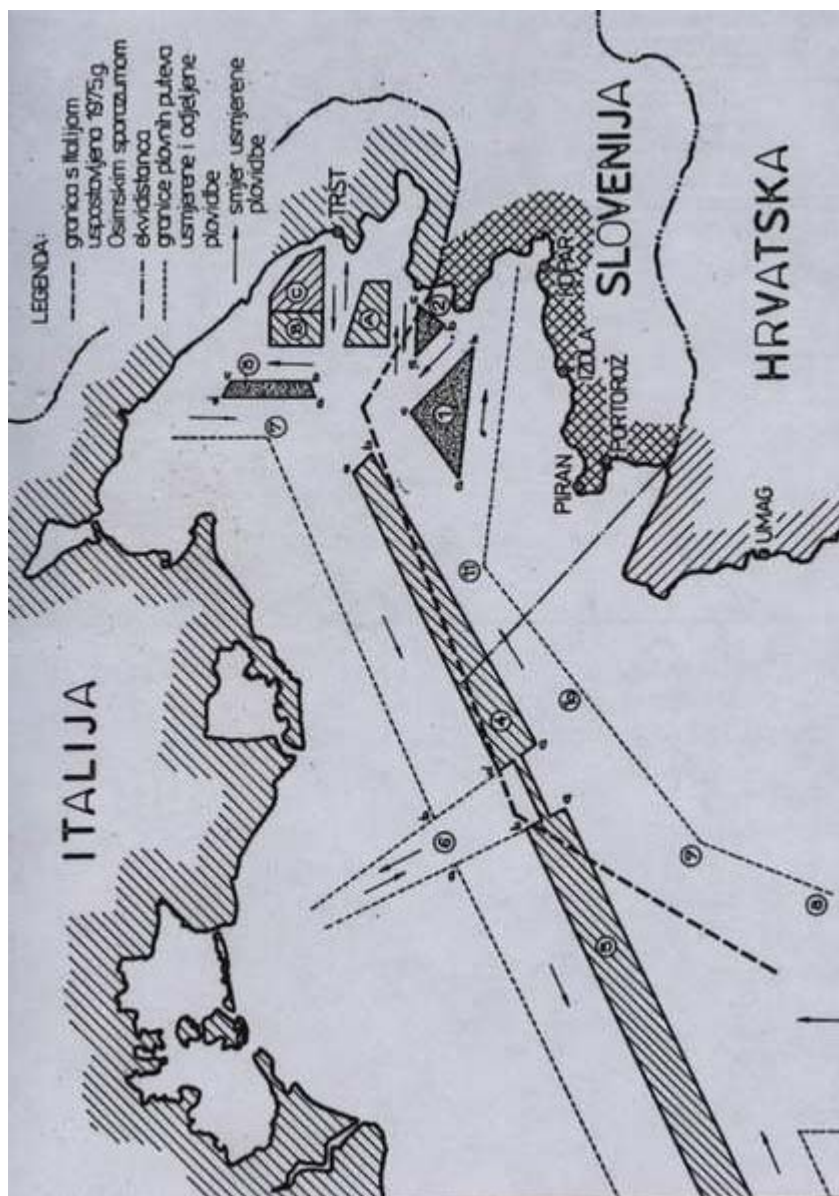

KARTA 2. PRIKAZ MOGUĆE PRIMJENJIVIH METODA NA RAZGRANIČENJE U TRŠČANSKOM I PIRANSKOM ZALJEVU

Zdesna naljevo: okomica na talijansku granicu(ujedno i okomica na oppći smijer obale), ekvidistanca, nastavak kopnene graniceiz Zaljeva i striktna ekvidistanca.

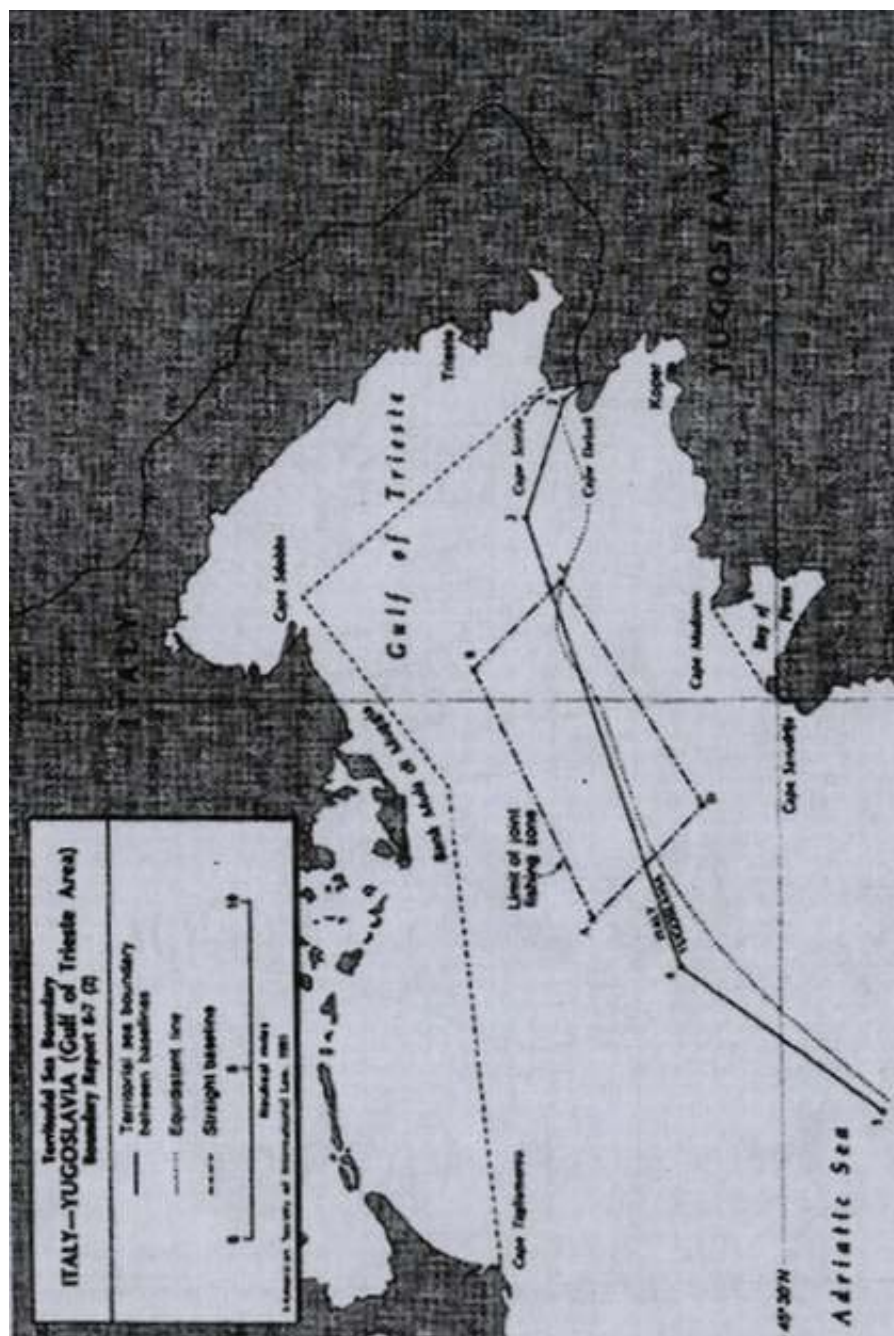
Izvor: Državni hidrografski institut, Hrvatska, Grad Rovinj.

Prilog 3.

KARTA 3. SUSTAV ODVOJENE I USMJERENE PLOVIDBE
Izvor: Karti izradio Koritnik, G., prema izvorniku pohranjenom u MVP-u.

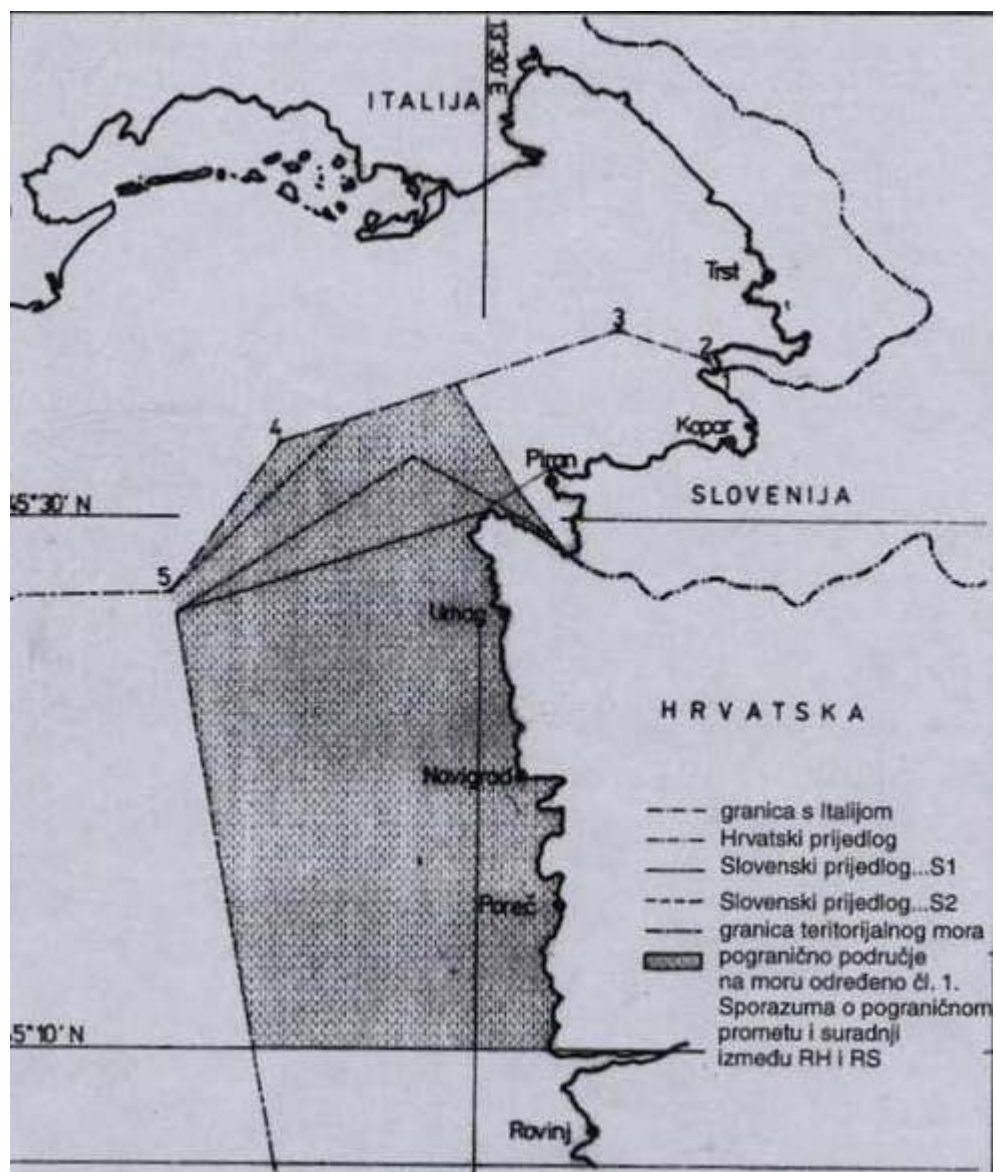
Prilog 4.

KARTA 4. TRŠČANSKI ZALJEV I GRANICA NA MORU USPOSTAVLJENA OSIMSKIM SPORAZUMOM

Izvor: Charney J.I. Alexander, L.M. (ur.) IBM CD-ROM, 1998.

Prilog 5.

KARTA 5. PRIJEDLOZI ZAZGRANIČENJA I POGRANIČNO PODRUČJE